

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav sociálních studií

**Život v náboženské sektě a jeho vliv na vývoj osobnosti
dítěte**

Diplomová práce

Autor: Bc. Adéla Bažantová
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika
Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert
Oponent práce: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor: Adéla Bažantová

Studium: P20P0028

Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Název diplomové práce: **Život v náboženské sektě a jeho vliv na vývoj osobnosti dítěte**

Název diplomové práce AJ: Life in a religious sect and its influence on the development of the child's personality

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se zabývá sektami a alternativními náboženstvími a jejich vlivem na vývoj osobnosti jedince. Zabývá se mechanismem sekt a možným dělením sekt. Také se věnuje postojům k dětem v rámci různých náboženských sekt a hnutí. Dále uvádí příklady sekt, kultů a jiných náboženských hnutí. Součástí práce je vlastní kvalitativní šetření, realizované metodou rozhovoru. Kvalitativní šetření se zaměřuje na to, jak sekta ovlivňuje vývoj osobnosti jedince.

ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, 253 s. ISBN 80-7184-774-7.

BLAŽEK, Roman, Vratislav POKORNÝ a Jana TELCOVÁ. *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, 239 s. ISBN 80-86568-07-5.

MISAUEROVÁ, Anežka a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Dětství a sekta*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. ISBN 80-86991-83-0.

VOJTÍŠEK, Zdeněk a Christopher H. PARTRIDGE. *Encyklopedie nových náboženství: nová náboženská hnutí, sekty a alternativní spiritualita*. Praha: Knižní klub, 2006, 446 s. ISBN 80-242-1605-1.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Netradiční náboženství u nás*. Hradec Králové: Gaudeamus, 1999, 151 s. Prométheus. ISBN 80-7041-099-X.

Garantující pracoviště: Katedra sociální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jan Hubert

Oponent: doc. PhDr. Jiří Semrád, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 13.1.2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího diplomové práce PhDr. Jana Huberta samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 14. 4. 2022

Podpis studenta:

Poděkování

Tímto chci poděkovat vedoucímu diplomové práce PhDr. Janu Hubertovi za odborné vedení, pomoc, cenné rady a trpělivost při zpracování této práce.

Anotace

BAŽANTOVÁ, Adéla. Život v náboženské sektě a jeho vliv na vývoj osobnosti dítěte. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022. 66 s. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá vlivem náboženské sekty na vývoj osobnosti dítěte. Obsahuje rešerši z dostupných literárních i internetových zdrojů a vlastní výzkumné šetření. V rešerši se nejprve věnuje vymezení pojmu sekta a dalším oblastem souvisejícím s danou problematikou jako organizace sekty, dělení sekt, rizika členství v sektě, proces získávání nových členů a způsobům opuštění sekty. Dále se věnuje vývojovým stadiím dítěte a působením sekty na dítě v jednotlivých stadiích. Také uvádí příklady několika sekt, se kterými se můžeme na území České republiky setkat. V rámci výzkumného šetření byly realizovány rozhovory s osobami, které strávily alespoň část dětství v náboženské sektě. Prostřednictvím těchto rozhovorů zkoumá osobní zkušenosti respondentů. Zjišťuje, jak své dětství hodnotí oni sami a jakým způsobem sekta ovlivnila jejich rodinné a vrstevnické vztahy. Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že jejich rodiče se při výchově svých dětí řídili pravidly sekty. Tato pravidla měla vliv na podobu a navazování vrstevnických i rodinných vztahů, případně byly tyto vztahy přímo omezovány. Ovlivněn byl i volný čas respondentů, kteří tak měli buď zcela zakázány, nebo značně omezeny i takové činnosti jako sport nebo četbu.

Klíčová slova: sekta, kult, dětství v sektě, patologie sociální

Annotation

BAŽANTOVÁ, Adéla. Life in a religious sect and its influence on the development of the child's personality. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2022. 66 pp. Diploma Degree Thesis.

The diploma thesis is focused on the influence of a religious sect on the development of a child's personality. It contains a search from available literary and internet sources and its own study. The search first deals with the definition of the term sect and other areas related to the issue, such as sect organization, sect division, the risks of sect membership, the process of gaining new members and ways of leaving the sect. It also deals with the developmental stages of the child and the effect of the sect on the child in individual stages. He also gives examples of several sects that we may encounter in the Czech Republic. As a part of the study survey, interviews were conducted with people who spent at least part of their childhood in a religious sect. Through these interviews, it examines the personal experiences of the respondents. It finds out how they evaluate their childhood and how the sect affected their family and peer relationships. Interviews with respondents show that their parents followed the rules of the sect when raising their children. These rules affected the form and establishment of peer and family relationships, or these relationships were directly limited. The leisure time of the respondents was also affected, as activities such as sports or reading were either completely banned or severely restricted.

Key Words: sect, cult, childhood in sect, social pathology

Prohlášení

Prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s Rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum: 14. 4. 2022

Podpis studenta:

Obsah

Úvod.....	9
1 Sekty a nová náboženská hnutí.....	10
1.1 Vymezení pojmu sekta	10
1.2 Dělení sekt a způsob jejich organizace.....	12
1.3 Nábor nových členů a jejich motivace ke vstupu do sekty	14
1.4 Rizika členství v sektě	16
1.5 Způsoby opuštění sekty a pomoc obětem sekt	18
2 Vliv sekty na vývoj osobnosti dítěte.....	21
2.1 Vývojová stadia dítěte	21
2.2 Specifika dětí vyrůstajících v náboženské sektě	25
2.3 Děti ohrožené působením sekt a školní prostředí.....	29
3 Příklady sekt a jejich přístup k rodině	31
3.1 Hnutí Hare Kršna (ISKCON)	31
3.2 Svědkové Jehovovi.....	34
3.3 Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů.....	37
3.4 Sinčchondži	39
4 Vlastní výzkumné šetření	41
4.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky	42
4.2 Použité výzkumné metody	43
4.3 Charakteristika respondentů	45
4.4 Výsledky výzkumného šetření	53
4.5 Shrnutí výsledků a diskuse	58
Závěr.....	61
Seznam zdrojů	63

Úvod

Diplomová práce se zabývá problematikou dětí, které žijí v náboženských sektách. Téma jsem zvolila, protože i v současné době o těchto náboženských skupinách panují mylné představy, mnoho lidí o nich má nepřesné a zkreslené informace. Jakým způsobem ovlivňuje takto specifické prostředí utváření identity a sebepojetí dítěte? Právě možnost alespoň částečně zodpovědět tuto otázku mě inspirovala k volbě tohoto tématu. Slovo „částečně“ jsem v předchozí větě použila záměrně, protože nejrozličnějších náboženských skupin existuje velké množství, tyto skupiny se navíc neustále mění, a proto bude možné výsledky zobecnit pouze v omezené míře.

Práce obsahuje rešerši dostupné literatury, která se problematikou sekt zabývá, a vlastní výzkumné šetření.

V rámci literární rešerše se věnuji vymezení pojmu „seкта“ z hlediska několika vědních oborů. Uvádím charakteristické znaky sekt, možnosti jejich dělení na základě různých kritérií a možné způsoby, jakými je v těchto náboženských skupinách uspořádaná hierarchie. Práce dále obsahuje informace o procesu získávání nových členů, jeho fázích a metodách, o tom, jací jedinci jsou potenciálně náchylnější ke vstupu do sekty a jaké jsou jejich motivy, proč do sekt vstupují. Na to navazují informace o způsobech opuštění sekty a několik doporučení pro podporu obětí sekt. Další kapitola stručně popisuje vývojová stadia dětství a uvádí specifika vývoje dítěte v náboženské skupině. Součástí této kapitoly je také doporučení pro práci s dětmi ohroženými náboženskou sektou ve školním prostředí. Třetí kapitola literární rešerše obsahuje stručné příklady některých náboženských sekt.

Na literární rešerši navazuje vlastní kvalitativně orientované výzkumné šetření. V rámci výzkumného šetření jsem realizovala rozhovory s respondenty, kteří alespoň část svého dětství prožili v náboženské sektě. Rozhovory jsou tedy náhledem na to, jak oni sami své dětství vnímají, jakým způsobem členství v náboženské skupině ovlivnilo jejich výchovu, rodinné vztahy, vztahy s vrstevníky apod.

Cílem diplomové práce je zkoumat vliv členství v sektě na vývoj osobnosti dítěte. Práce by tedy měla být určitým náhledem na okolnosti, které v prostředí náboženské sekty mohou větší či menší měrou působit na osobnost dítěte a její vývoj.

1 Sekty a nová náboženská hnutí

První kapitola se věnuje základním informacím, které se týkají problematiky sekt a nových náboženských hnutí. Nejprve je zde vymezen samotný pojem sekta z pohledu několika vědních oborů. Následují příklady hledisek, dle kterých lze sekty dělit, informace o možném uspořádání členů, způsobech, jak sekty své členy získávají a stručně popsané motivy, proč lidé do sekt vstupují. Závěr kapitoly je věnovaný možnostem opuštění sekty včetně základních doporučení, jak lze jedinci, který chce sektu opustit, pomoci.

1.1 Vymezení pojmu sekta

Neexistuje žádná obecně platná definice pojmu „sekta“. Problematikou sekt se zabývají různé vědní obory, každý obor pojem sekta vymezuje více či méně odlišně. Především u laické veřejnosti má označení sekta pejorativní nádech. V současné době se mezi odborníky užívají spíše pojmy alternativní náboženství apod.

V psychologii je sekta vymezena jako skupina vydělená „...z urč. celku, často ztotožňována s kultem; ... k přeměně hnutí v sektu dochází nejč. v okamžiku, kdy si jednotlivec v jejím čele uvědomí svoji moc, začne ji zneužívat a pěstovat svůj kult; příslušnost k sektě lze označit mnohdy jako únik ze složitého světa do pohodlné situace, kdy člověk nemusí nic rozhodovat, vše je za něj organizováno, členové vedou obvykle pospolitý život, jsou spojeni vědomím urč. výlučnosti...“ (Hartl, Hartlová, 2015, s. 527)

V sociologii je sekta chápána jako „Typ náb. organizace chápající samu sebe jako společenství vyvolených, kteří uskutečňují pravou víru a praxi, a rezignují proto na univerzalitu. Členové s. se často shromažďují kolem charismatické osobnosti, mají negativní postoj ke světu, společnosti a státu.“ (Jandourek, 2007, s. 212)

Z pohledu kriminologie je sekta „...náboženské seskupení, které dlouhodobě působí na sebehodnocení jednotlivců takovým způsobem, že tito lidé docházejí k psychické újmě, která bývá charakterizována především ztrátou individuality, sníženým sebevědomím, sníženou schopností žít samostatně bez skupiny a bez jejího vůdce. Mají strach z vnějšího světa mimo skupinu. U mladých lidí dochází k hlubším změnám osobnosti, často i v důsledku ovlivňování jednotlivce skupinou specifickými metodami nátlaku, sugescí, rituály, izolací, půstem a dalšími.“ (Chmelík, 2003, s. 104)

Další možné vymezení je obsaženo ve Slovníku sociální patologie: „Skupina jedinců, kteří akceptují a prosazují nauku odlišnou od nauky ve společnosti obecně uznávané a také většinovou společností přijímané. Poznávacím znakem je to, že je sekta izolována od ostatních sociálních skupin, neakceptuje či odmítá normy, cíle a prostředky, které jsou v celospolečenském prostředí všeobecně přijímány.“ (Bělík, Svoboda Hoferková, Kraus, 2017, s. 78)

Mezi **charakteristické znaky sekt** patří:

- autoritářství – v menších skupinách představuje autoritu osoba vůdce, ve velkých pak obvykle nejvýše postavená struktura;
- selekce informací – autorita rozhoduje o toku informací, a to jak o těch, které se mohou dostat z vnějšího světa k členům, tak o vnitřních informacích, které je možné sdílet s vnějším světem;
- uzavřenost vůči okolnímu světu;
- fundamentalismus – skupina své posvátné texty vykládá doslovně, nepřipouští odchylky. (Štampach, Zajíc, 2001, s. 152–153)

V současné době odborníci od pojmu sekta stále častěji upouští. Nahrazují ho pojmy:

- nové náboženství – pro takové náboženské společnosti, které se vydělily z větší náboženské společnosti;
- alternativní náboženství – nové, menší náboženské skupiny stojící mimo křesťanství, např. adventisté;
- autoritářská/uzavřená náboženská skupina – takové náboženské společnosti, které vykazují znaky uzavřenosti, autoritářství, fanatismu a selekce informací;
- destruktivní/nebezpečná náboženská skupina – společnosti, které jsou pro své členy nebezpečné, objevuje se v nich násilí, vražedné či sebevražedné sklony. (Profant, Štampach, 2000, s. 5–6)

Pro potřeby této práce bude pojem „sekta“ používán ve významu skupiny, která přináší určitou náboženskou inovaci, ale není společensky respektovaná a zároveň ji většinová společnost vnímá převážně negativně.

1.2 Dělení sekt a způsob jejich organizace

Pro dělení sekt je možné zvolit různá kritéria. Vzhledem k tomu, že mnoho autorů používá vlastní dělení s odlišnostmi v nastavení dělicích kritérií, jsou uvedeny jen nejznámější možnosti dělení sekt.

Jednou z možností dělení je kritérium **religionistické**, kdy se sekty dělí na základě náboženského nebo kulturního pozadí. Tento způsob dělení rozlišuje sekty s křesťanským základem (např. Rodina), sekty s východním pozadím (např. Sri Chinmoi) a sekty s okultním pozadím (např. Satanismus).

Další možný způsob klasifikace náboženských skupin vychází z **náboženské analýzy** a zároveň **kulturních prvků** jejich původu:

- klasické skupiny vyšlé z historického protestantismu;
- skupiny odvozené z křesťanství (Svědkové Jehovovi);
- okrajové či paralelní církve, které se prezentují jako katolické (Zjevení z Ares);
- proudy ezotericko-okultní (řády Chrámu);
- skupiny uzdravující a modlitební (IVI);
- ezoterické a iniciační moudrosti;
- školy moudrosti (Scientologie);
- skupiny vycházející z okultismu (Satanismus);
- nové praktiky a noví mesiáši (Óm);
- skupiny duševního či tělesného zdraví (Iso-zen);
- ekologové (Écoovie);
- novopohané (Saint-Erme). (Abgrall, 2000, s. 23)

Další možností dělení sekt je dělení na základě nebezpečnosti na **měkké** a **tvrdé** sekty. V tomto dělení je však poměrně náročné určit vhodná kritéria a sekty zařadit. Tvrdé sekty se vyznačují uzavřenou komunitou, členové jsou vystaveni psychické manipulaci. Osoba vůdce je zde velmi silnou autoritou, v nějaké formě se zde vyskytuje absence svobody členů. Příkladem může být Řád chrámu slunce. Měkké sekty obvykle nepůsobí na psychiku svých členů destruktivně. Často bývají otevřené většinové společnosti, pořádají pro ni různé programy, přednášky a semináře. Vůdce zde představuje spíše rádce. Sem můžeme zařadit např. Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. (Mühlpachr, 2008, s. 111–112)

Je důležité poznamenat, že při každém pokusu sekty rozdělit se pravděpodobně objeví minimálně jedna skupina, která na základě zvolených kritérií nezapadne ani do jedné kategorie. Sekty se totiž v průběhu času mohou vzájemně ovlivňovat, či dokonce směšovat. Zároveň se také na základě rozhodnutí vedoucích členů může měnit nauka, praktiky a zvyky skupiny.

Členové sekt se obvykle dělí na dvě skupiny: manipulátory a oběti manipulace. Skupina manipulátorů se zpravidla strukturuje do pyramidy, zatímco členové mají stejné postavení kromě „spojky“ mezi řadovými členy a vůdci. Spojku představuje velmi oddaný člen.

Nejčastěji má sekta organizaci v podobě pyramidové, pavučinové, hvězdicovité či sférické struktury. (Abgrall, 2000, s. 63–66)

Pyramidová struktura: Tato struktura je typická pro donucovací sekty. Moc, vědění a výsady jsou zde přidělovány na základě hierarchie, informace členové získávají pouze od svých přímých nadřízených. Postoupit v hierarchii lze jen pomalu, po jednotlivých stupních, zároveň hrozí sankce v podobě deklasování. Členové jsou tak udržováni pod neustálým tlakem.

Vyšší postavení může přinášet různé materiální i nemateriální výhody, které mohou být opět odebrány, pokud jedinec pochybí. To členy motivuje ke snaze postoupit a zároveň podporuje soutěživost mezi jednotlivými členy. Existují dva důvody, proč sekty tuto soutěživost podporují. Prvním je, že člen získá pocit hrdosti na svůj postup, druhým pak posílení pocitu sounáležitosti se sektou.

Pavučinová struktura: Organizace těchto skupin se skládá z několika pyramidových soustav, které se navzájem proplétají, přičemž každá z těchto struktur plní určitou funkci. Tato organizace je pro sekty výhodná, protože jedinec může ve dvou strukturách zastávat různé postavení a postupovat v hierarchii různou rychlostí. V případě potřeby je proto poměrně snadné jej nahradit bez toho, aniž by struktura utrpěla příliš velké poškození.

Hvězdicovitá struktura: V hvězdicovité struktuře představuje vůdce střed, členové jsou shromážděni kolem něj. Informace proudí od vůdce k členům a obráceně, každý člen má zajištěn kontakt s vůdcem. Tyto skupiny mohou vznikat i v jednotlivých poschodích pyramidového uspořádání. Uspořádání do hvězdice volí spíše malé začínající skupiny (např. modlitební), pro velké a rychle se rozvíjející skupiny je nevhodné, protože neumožňuje bezvýhradnou kontrolu moci.

Sférická struktura: Sférická struktura je charakteristická spíše pro katarzní skupiny než pro donucovací systémy. Není zde zcela patrná hierarchizace a direktivní řízení, všichni účastníci mají podobnou úlohu. Vzhledem k nestabilitě a neexistenci možnosti kontroly je pro klasické systémy zcela nevhodná.

1.3 Nábor nových členů a jejich motivace ke vstupu do sekty

Abgral (2000, s. 81–88) člení proces náboru nových členů do tří fází: vábení, přesvědčování a fascinace.

Procesu indoktrinace člena předchází **vábení**. Hlavním cílem v této fázi je upoutání pozornosti potenciálního člena a okouzlení jej idejemi skupiny. Náborář sektu vykresluje v zářivých barvách, které kontrastují s „šedým“ světem. Nabízí jednoduché odpovědi na složité otázky, vyvolává v druhých pocit citového sblížení a zároveň v nich potlačuje logické myšlení. Společnost vykresluje jako nepřátelské prostředí, kde jedinec nic neznamená, a nabízí sektu, ve které naopak bude středem pozornosti. Příkladem vábení může být tzv. flirty fishing. Děkanovská (2015, s. 49) definuje flirty fishing jako náboženskou prostituci, kdy převážně členky skupiny využívají sexuální služby, aby získaly nové členy nebo finanční prostředky.

Přesvědčování následuje po fázi vábení. Přesvědčený stoupenec v ní předává potenciálnímu stoupenci učení dané náboženské skupiny. Proces má několik etap: pozornost, pochopení, zformování, integrace poselství, přijetí poselství a na závěr změna myšlení a/nebo chování.

Poslední fází je **fascinace**. Pokud jedinec dojde až k této fázi, je vysoce pravděpodobné, že do sekty vstoupí, přičemž nepochybuje o správnosti své volby. Citový vztah převládá nad racionálním uvažováním, mění se svobodná vůle jedince. Postupně se také vytváří závislost na sektě.

Člen sekty

Nelze definovat „typického“ člena sekty. Lze pouze poukázat na skupiny osob, které jsou ke vstupu do sekty náchylnější. Jedná se především o osoby, které prožívají hlubokou psychickou krizi nebo se nacházejí ve zlomových situacích. Jedná se např. o studenty středních škol v období maturit nebo starší lidi po odchodu dětí z domova.

Do sekt často vstupují osoby, pro které je svět komplikovaný a potřebují najít tu pravou životní cestu, jedinci hyperemotivní a hypersenzitivní. Sekty dále mohou vyhledávat lidi, kteří mají potíže v interpersonálních vztazích. Těm sekta poskytuje úlevu tím, že jasně vymezí vztah k druhým lidem. Mezi členy sekt se mohou zařadit i lidé, kteří se nedokážou vzepřít autoritě a jedinci s depresivními rysy. Mnohdy se jedná o osoby, které ztratily vazby s rodinou a přáteli, cítí se opuštění. Takovým sekta skýtá útěchu a nahrazuje rodinu.

Oproti tomu však v sektách můžeme najít i členy, kteří tyto charakteristiky nenaplnují. Jedná se o osoby mladé, úspěšné, dobře vydělávající, manažerské typy. Ti pak v sektě plní funkci jakési sociální a reklamní záruky. (Blažek, Pokorný, Telcová, 2003. s. 136–137) Příkladem může být herec Tom Cruise a jeho příslušnost ke Scientologii.

Vzhledem k tomu, že mnoho lidí se k sektě připojí ve věku mezi 16 a 20 lety a asi polovinu členů sekt představují lidé mezi 18 a 25 lety, můžeme za ohroženou skupinu označit i mladé lidi. Náboráři využívají touhy lidí po tom, aby jim někdo naznačil cestu. Část verbířů se zaměřuje na mladé lidi ve stresových obdobích, jedná se např. o období maturit. (Porterfield, 1997, s. 47)

Pokud má mladý člověk pocit, že není respektován jako dospělý rodiči a okolím, vidí ve vstupu do sekty jakési osamostatnění. Pravděpodobnost vstupu mladého člověka do sekty zvyšuje několik faktorů, které působí buď samostatně, nebo v různých kombinacích. Jedním z nich je oslabená sebedůvěra v důsledku osobní krize. Dalším faktorem je pochybování o správnosti svého chování, jak by měl správně zareagovat. Pokud se nachází v situaci, ve které se cítí nejistě, vnímá potřebu zodpovědět pro něj významné otázky, je narušena jeho víra v něco či někoho nebo zjišťuje, že je jeho hierarchie hodnot vadná, může sekta představovat řešení těchto problémů. (Blažek, Pokorný, Telcová, 2003, s. 138–139)

Motivy vstupu do sekty

Existují různé důvody, proč lidé do sekt vstupují. Člověk se stane členem buď postupnou konverzí, nebo během krátkého zlomu – obvykle nějaké zlomové situace. Postupná konverze je proces, kdy pomalu dochází ke změně postojů jedince, přičemž tento proces není časově ohraničený a často ani není možné určit přesný moment, kdy ke konverzi došlo. U zlomové konverze jde obvykle o reakci na nějakou událost. Jedince nepřitahuje ani tak doktrína skupiny, ale např. životní styl členů, vztahy ve skupině apod. Podle Vágnerové (2002, s. 381–382) patří

mezi hlavní motivy vstupu do sekty transcendentní zakotvení života, potřeba jistoty a řádu, potřeba autority, emoční přijetí, pocit nadřazenosti, protest a únik ze světa.

Transcendentní zakotvení života: Tito lidé nenachází smysl existence v materiálním světě, hledají nějakou alternativu – něco trvalého, jistého, životní oporu. Vyhledávají učení, které se soustředí především na současnost a materiální statky.

Potřeba jistoty a řádu: Z tohoto důvodu sekty vyhledávají jedinci, kteří nezvládají vlastní svobodu. Jedná se jak o dospívající hledající vlastní identitu, tak o dospělé osoby, které nejsou schopny vyrovnat se s nějakou změnou. Hledají řád, ve kterém nejsou výjimky, díky kterému by sami nemuseli rozlišovat, co je správné, a který by jim poskytl jistoty.

Potřeba autority: Tento motiv je charakteristický pro lidi, kteří nejsou ochotní přijmout zodpovědnost a důsledky vycházející ze svobodného rozhodování. V sektě se tato zodpovědnost přesouvá z členů na jejich vůdce, který rozhoduje. Dospívajícím někdy autorita vůdce sekty nahradí autoritu rodičů, pokud se snaží osamostatnit, ale prozatím nejsou schopni vlastní nezávislosti.

Emoční přijetí, pocit nadřazenosti: Sektám často podléhají lidé, kteří o sobě smýšlí jako o méněcenných, nedůležitých. Členové sekty dávají potenciálním členům najevo, že o ně stojí, zdůrazňují jejich důležitost, poskytují jim lásku a pocit přijetí, alespoň z počátku. Vzhledem k tomu, že členové často sami sebe vnímají jako vyvolené, mají větší pocit významu své osoby.

Protest, únik ze světa: Především pro mladé lidi mohou být sekty atraktivní právě z toho důvodu, že jsou vnímány jako něco negativního, odmítaného. V tomto případě se jedinec k sektě nepřidává z toho důvodu, že by ho upoutalo její učení, ale vyjadřuje tak svůj protest. Přidáním se k sektě také jedinec může reagovat na určité životní problémy. Pak jeho členství představuje alternativu k předchozímu obtížnému životu a únik od problémů.

1.4 Rizika členství v sektě

Při vstupu do sekty se noví členové často musí vzdát něčeho, co dříve měli rádi. Může jít o zákaz alkoholu a tabáku nebo sexuálního života. Někdy se zákaz týká např. stravovacích návyků (zákaz konzumace masa nebo všech živočišných produktů) nebo volnočasových aktivit. Členové se tak vzdávají návštěv kina, některé (příp. veškeré) literatury, nesledují televizi, přestávají sportovat.

Některé skupiny po svých členech požadují finanční příspěvky, v krajních případech odevzdání veškerého majetku. V těchto krajních případech se lidé stávají na skupině zcela závislí, protože nemohou sami rozhodovat ani o tom, kde budou žít a co a kdy budou jíst.

Není výjimečné, že členové přeruší kontakt se svými rodinami a přáteli, někdy dokonce s celým vnějším světem. Stává se tak, že přestávají sledovat televizi, číst noviny nebo opouštějí své domovy a odchází žít do různých chrámů nebo komunit. Pokud žijí samostatně, je jim obvykle doporučeno, aby se pokusili do skupiny přivést i členy své rodiny, nebo s nimi omezili kontakt. V některých případech není ani nutné členy k přerušení kontaktu přemlouvat, protože opouštějí své rodiny dobrovolně, neboť si s nimi už nemají co říct. Někdy je to také naopak rodina, která přeruší kontakt s členem, který vstoupil do sekty. Čím je jedinec izolovanější, tím roste jeho závislost na sektě, stejně jako pocit, že je vnější prostředí nepřátelské.

Určité riziko mohou představovat různé rituály, které sekty užívají ke zvýšení závislosti svých členů. Díky účasti se členové cítí povzneseni, mají pocit, že jsou mezi vyvolenými. Rituály se často odehrávají v noci, narušují tak spánkový cyklus svých členů, kteří pak mohou trpět jeho nedostatkem. K rituálům se někdy vážou i různé dlouhé půsty. Lidé oslabení nedostatkem spánku a potravy mohou mít ve spojení s bubnováním, zpěvem, rytmickým dýcháním apod. halucinace. Tyto zkušenosti mají posílit vliv vůdce, členům se proto tvrdí, že halucinace s nimi sdílí právě vůdce, který komunikuje s Bohem. (Porterfield, 1997, s. 89–93)

Další rizika jsou ta, která ohrožují psychiku daného jedince. U současných i bývalých členů se mohou objevit např. depresivní jevy. Ty mohou vzniknout v důsledku neschopnosti jedince žít v souladu s pravidly skupiny a zároveň zvládat dvojí vazbu – na jedné straně příslušnost ke skupině, na druhé straně příslušnost k rodině, přátelům, pracovnímu kolektivu apod. U bývalých členů se depresivní stavy mohou objevit v důsledku citového strádání vyvolaného odchodem ze skupiny a současně absencí nebo oslabením citových vazeb mimo skupinu.

Dalším problémem, se kterým se lidé, kteří skupinu opustili, mohou setkat, jsou úzkostné poruchy. Jedinec je stále ve stavu všeobecného napětí, stále očekává nějaký trest jako následek svého odchodu. Cítí zodpovědnost za přerušování rodinných i přátelských vazeb, někdy i za psychické či majetkové škody, které mohl způsobit svým blízkým. Pokud je přesvědčený o své bezmoci v pokusech vyrovnat se s následky svého členství, má strach, že se nedovede znovu zapojit do běžného života, může trpět záchvaty paniky. Jak současní, tak bývalí členové mohou být ohroženi působením dlouhodobého stresu. Tito jedinci jsou pak neustále ve střehu, jejich obavy se promítají i do stále se opakujících snů. V některých případech se dokonce mohou vyskytnout poruchy paměti.

Zcela výjimečné není ani neurotické chování pramenící z různých rituálů – různých stravovacích, oděvních, modlitebních a meditačních zvyklostí. Ve vážných případech skutečně mohou tyto zvyklosti bránit jedinci v zapojení do běžného života. U členů velmi uzavřených skupin, které ve svých členech vyvolávaly a podporovaly strach z vnějšího světa, se také mohou rozvinout různé fobie.

V nejkrajnějších případech mohou tyto problémy, často v kombinaci s dalšími faktory, vyústit až v sebepoškození nebo sebevražedné chování jedince. Z minulosti jsou dokonce známy případy, kdy členové sekty spáchali kolektivní sebevraždu. Příkladem může být kolektivní sebevražda členů Svatyně lidu v roce 1978, při které zemřelo 918 osob. Je však nutné dodat, že ne všichni členové přijali jed dobrovolně. (Abgrall, 2000, s. 202–206)

1.5 Způsoby opuštění sekty a pomoc obětem sekt

Opuštění sekty představuje závažné rozhodnutí, obvykle se neobejde bez podpory rodiny, v některých případech je dokonce nutná asistence odborníků. V zásadě rozeznáváme tři způsoby opuštění sekty – odchod člena, vyhnání člena skupinou a vyvedení, nejčastěji blízkou osobou. (Porterfield, 1997, s. 123–129)

O **odchodu** ze sekty mluvíme v případě, že se pro něj rozhodl sám člen. Část členů skupinu opouští ve chvíli, kdy opadají projevy lásky a pozornosti. Další část členů odchází, když si uvědomí že jejich členství nevyřešilo problémy, před kterými chtěli utéct. Lidé však sektu opouštějí i z dalších důvodů, např. pokud se rozhodnou uzavřít manželství s partnerem, kterého vůdci skupiny neschválili. Někteří skupinu opouštějí poté, co z ní vystoupil jejich partner či přítel. Pokud jedinec nepřerušil vazby na svou rodinu a přátele, mohou být tyto vazby motivem pro odchod ze sekty, zvláště v případě, že skupina vyžaduje jejich přerušování. Jiné trápí pocity viny kvůli jednání, kterého se jménem skupiny dopustili. Jedince také může demotivovat skutečnost, že za vykonanou práci nic nezískává ani v rámci skupiny nikam nepostupuje.

Vyhnání představuje nedobrovolný odchod ze sekty. Sekta se k němu uchýlí, pokud daný člen klade velké množství otázek, neposlouchá rozkazy nebo porušuje pravidla. K vyhnání dále dochází v případě, že člen z důvodu nemoci, ztráty zaměstnání apod. přestává být sektě prospěšný. Vzhledem k tomu, jakým způsobem sekty fungují, se jedinec stává přítěží, pokud pro ni nemůže získávat nové členy, finance či jiným způsobem pomáhat. Samotný proces

vyhnání má často formu nějakého obřadu a probíhá před co největším počtem členů, aby sloužilo jako odstrašující příklad. Vyhnaní jedinci se obvykle za tuto skutečnost stydí a odmítají o svém bývalém členství s kýmkoli mluvit.

K **vyvedení** je potřeba účast dalšího člověka, obvykle rodinného příslušníka nebo blízkého přítele, který si získá důvěru člena a přesvědčí ho o odchodu. Je důležité při něm využívat pouze nedonucovací metody. Můžeme mu nabídnout výstupové poradenství, postupně a nenásilně ho přesvědčovat, využít rodinnou terapii apod. Je třeba zaměřit se na změnu smýšlení jedince tak, aby se on sám rozhodl sektu opustit, ne jej pouze od skupiny odtrhnout a násilím jej držet mimo ni. To by naopak mohlo vést k ještě většímu zatvrzení.

Co se týče pomoci lidem ohroženým působením sekt, asi nejpodstatnější je prevence v podobě silných rodinných a sociálních vazeb. Klíčové je včas rozpoznat, že je daný jedinec v kontaktu se sektou, případně že už o vstupu do ní uvažuje. Obvykle se nejedná o náhlé rozhodnutí, ale o pozvolný proces, který doprovází změny v myšlení, chování apod. Tyto změny mohou být především zpočátku velmi nenápadné. Nové stravovací návyky lze snadno odůvodnit snahou o redukci váhy, změnu v oblečení touhou po originalitě. Okolí může varovat také to, že jedinec prodává své osobní věci, pokud má finanční potíže, které pramení např. z příspěvků sektě.

Pro jednání se členem sekty je velmi důležité sektu poznat, orientovat se v jejím učení, zvycích, rituálech, praktikách apod. Podle potřeb jedince je vhodné oslovit odborníky z různých oborů. Mnohem účinnější než použití donucovacích metod je postupně zpochybňovat učení sekty tak, aby se jedinec pro odchod rozhodl sám. Dalším důležitým bodem je zbavit jedince pocitů viny, které má vůči sektě, rodině a přátelům, aby byl možný jeho návrat do běžného života. V opačném případě hrozí riziko návratu do sekty, případně sebevražděného jednání.

Jelikož v sektě za jedince rozhodoval její vůdce, je nutné, často za využití terapeuta, vést bývalého člena k samostatnému myšlení. Musí se naučit rozhodovat sám za sebe, svá přání nejen vyjadřovat, ale i realizovat. Není výjimečné, že bývalí členové mají v důsledku nočních modliteb a rituálů, přerušovaného spánku apod. odlišný denní režim, postrádají různé společenské a pracovní zvyky. Nevyhýbají se jim ani finanční potíže. Tyto problémy lze zmírnit zapsáním jedince do různých kurzů, stáží nebo školení a tím mu usnadnit adaptaci v pracovním poměru. (Abgrall, 2000, s. 211–231)

Rodina a přátelé mají zcela zásadní roli, protože spojují člena sekty s reálným světem. Prvotní a nejběžnější reakcí rodiny je zlost a beznaděj, rozmlouvání členství nebo přímo zakazování styku s ostatními členy, čímž bohužel daného jedince naopak utvrzují o správnosti jeho jednání.

Ten často vnímá zákazy jako projev „špatnosti“ světa a může pocítit touhu vymanit se z rodičovské autority. To nejlepší, co rodina může udělat, je nestavit se otevřeně do opozice vůči sektě, ale mluvit o ní a jejích členech, aniž by mu jeho jednání vyčítali. Snažit se o zachování kontaktu, ve zprávách zmiňovat ochotu mu pomoci, a to i pokud na zprávy nereaguje. Další věcí, kterou může rodina udělat, je spořit peníze, které dostane, pokud sektu opustí, což mu usnadní nový začátek. Naopak by mu však nikdo neměl posílat finance ani hodnotné dárky. (Blažek, Pokorný, Telcová, 2003, s. 144–146)

2 Vliv sekty na vývoj osobnosti dítěte

V této kapitole jsou nejprve popsána vývojová stadia dítěte a poté uvedena do souvislosti s členstvím v sektě. Vzhledem k tomu, že se jedná o velice obsáhlé téma, které dalece přesahuje možnosti této diplomové práce, jsou jednotlivá stadia popsána jen velmi stručně.

V České republice je dle § 126 trestního zákoníku dítě „... osoba mladší osmnácti let, pokud trestní zákon nestanoví jinak.“ (Trestní předpisy, 2021, s. 45) Pro samotný pojem „dítě“ i pro jeho vývojová stadia existuje několik definic, vymezení a charakteristik, a to nejen v závislosti na daném oboru, ale v rámci jednoho oboru také na konkrétním odborníkovi.

2.1 Vývojová stadia dítěte

V práci je pro představení samotných vývojových stadií zvoleno zpracování od Vágnerové, která vývoj dítěte rozdělila do osmi stadií a každé stadium podrobně popsala. Pro každé vývojové stadium jsou vybrány jen ty nejpodstatnější charakteristiky.

Prenatální období

Prenatální období je období od oplození vajíčka po narození dítěte, trvá devět kalendářních měsíců. V tomto období mluvíme především o biologickém vývoji, ale můžeme pozorovat i jednoduché psychické reakce – např. rozdílný způsob chování při působení různých podnětů. (Vágnerová, 2000, s. 35–38)

Novorozenecké období

Toto období trvá přibližně jeden měsíc, během kterého se dítě adaptuje na nové prostředí. Reaguje na základě reflexů a vrozených způsobů chování, vnímá dotek, změny teploty i polohy. Objevují se primární projevy koncentrace pozornosti, soustředění je však velmi krátké, obvykle v řádu vteřin. (Vágnerová, 2000, s. 39–42)

Kojenecký věk

Jedná se zhruba o první rok života dítěte. Během tohoto období se dítě začíná orientovat ve svém nejbližším prostředí, vytváří si k němu vztah a zároveň se formují první kompetence (lokomoce, komunikace, ...) jako základ pro další interakce. Poprvé se projevují individuální rozdíly ve vývoji dětí, jejich prožívání a chování. Velký význam má potřeba stimulace a učení – prostřednictvím kontaktu se světem se dítě učí, že svět nepředstavuje hrozbu. Velmi tak záleží na chování rodičů k dítěti, postojích k němu i jejich osobnosti. Proces socializace je závislý především na interakci s matkou. (Vágnerová, 2000, s. 43–73)

Batolecí věk

Batolecí věk zahrnuje první až třetí rok života dítěte. Rozvíjí se v něm dětská osobnost, dítě je samostatnější a aktivnější, postupně dochází k uvolňování různých vazeb. Motoricky se rozvíjí všechny svalové skupiny. Jak se rozvíjí jeho pohybová aktivita, tak se také rozvíjí a diferencuje vztah k vlastnímu tělu. Díky motorickému rozvoji je také dítě samostatnější v uspokojování potřeby stimulace. Postupně poznává pravidla, podle kterých svět funguje. Prostřednictvím verbální nápodoby se učí řečové dovednosti a rozvíjí se sémantická složka řeči.

V batolecím věku se dítě postupně osamostatňuje a částečně odpoutává od vazeb na matku. Poprvé si uvědomuje vlastní osobnost, trvalost vlastní existence a její kontinuity, projeví se potřeba sebeprosazení. Také ve svém prostředí získává určité sociální role. Prostřednictvím pozorování chování lidí a verbálního sdělení o žádaném chování dítě získává informace o sociálních normách. (Vágnerová, 2000, s. 74–101)

Předškolní věk

Trvá od tří do přibližně šesti let věku. Vyznačuje se pozvolným uvolňováním vázanosti na rodinu, rozvíjí se aktivity, které již nejsou pouze samoúčelné, ale umožňují dítěti např. prosadit se ve skupině vrstevníků. Rozvíjí se prosociální chování, které je spojené s dosažením určité míry empatie a kontroly agrese. Rodiče jsou pro dítě v tomto věku velmi významnou emocionální autoritou, které se dítě chce podobat a dítě naprosto nekriticky přijímá všechny postoje a hodnoty, které zastávají. Dochází k dalšímu uvolnění vazeb na rodinu a dospělé, dítě navazuje kontakty např. s vrstevníky. Ve vrstevnických skupinách také rozvíjí schopnost soupeření i spolupráce. (Vágnerová, 2000, s. 102–133)

Školní věk

Školní věk lze rozdělit na tři etapy: ranný školní věk (od 6–7 let do 8–9 let), střední školní věk (od 8–9 let do 11–12 let) a starší školní věk (přibližně do 15 let).

Už v mladším školním věku se mění způsob, jakým dítě uvažuje – přechází na úroveň konkrétních logických operací a chápe proměnlivost jako základní vlastnost reality. Dítě automaticky získává podřízenou roli žáka a zároveň symetrickou roli spolužáka. Svě nově získané roli se musí přizpůsobit, chovat se požadovaným způsobem a respektovat stanovené normy. Významnou složkou identity školáka je příslušnost k rodině. Rodiče jsou nejen modelem určitého chování, ale představují také zdroj jistoty a bezpečí.

Dítě ve středním školním věku má obvykle ustálený postoj ke škole. Zároveň ještě více roste potřeba kontaktu s vrstevníky a potřeba akceptace vrstevnickou skupinou. Přátelské vztahy slouží jako podklad pro budoucí navázání a rozvoj hlubších přátelských a intimních vztahů. Vrstevnické vztahy také podporují emoční vyrovnanost dítěte, v omezené míře dokonce mohou korigovat nepříznivé vlivy rodiny, příp. ji doplnit v oblastech, kde rodina některou ze svých funkcí neplní uspokojivě. (Vágnerová, 2000, s.148–208)

Pubescence

Pubescence je první fází dospívání, zahrnuje přibližně jedenáctý až patnáctý rok života dítěte. Je charakteristická fyzickými změnami vlastního těla, fyzická atraktivita se stává součástí sebehodnocení jedince. Dospívající také v důsledku hormonálních změn bývají citově labilnější, citové reakce se někdy mohou jevit jako neadekvátní dané situaci. Kromě toho také bývají zranitelnější a vztahovačnější. Uvažování se přesouvá na úroveň logických operací, dovedou tedy uvažovat o pouhých možnostech. Často tak bývají přehnaně kritičtí, svoje myšlenky a úvahy považují za výjimečné.

Pubescenti v této fázi hledají a vytvářejí svoji vlastní identitu. Výraznou součástí identity se stává i profesní role, ke které směřují svými volbami. V této oblasti se projevuje míra identifikace dospívajícího s rodinou a rodinnými hodnotami. V průběhu této fáze dospívající mění názor na jiné lidi i své sociální role – to se projevuje odmítáním podřízených rolí. Změnou prochází i komunikace a vztah ke škole, např. dobrý prospěch již není cílem, ale prostředkem. Učitel už není vnímán automaticky jako autorita, autoritou je pouze tehdy, pokud dospívajícím něčím imponuje. Mění se i vztah k rodině, dospívající se od ní odpoutává. Nedochozí však k přerušení citových vazeb, jen k jejich změně. Snaží se nějakým způsobem od rodičů odlišit.

Potřeba přátelských vazeb nabírá na intenzitě, vrstevníci fungují jako neformální autorita. Vrstevnické skupiny vnímají pubescenti jako oporu. Důležité je i prožívání prvních lásek. (Vágnerová, 2000, s. 209–252)

Adolescence

Adolescence je druhou fází dospívání, trvá přibližně od patnácti do dvaceti let věku života jedince. Pro adolescenty se tělesný zevnějšek stává cílem a prostředkem k dosažení požadované sociální role. Uvědomění si vlastní fyzické zdatnosti navíc může posílit sebevědomí jedince, i když není úspěšný v jiných oblastech.

Počátek této fáze je také charakteristický přijetím do zvolené vzdělávací instituce, která představuje budoucí směřování, profesní zařazení. Dospívajícím někdy chybí motivace k lepším výkonům, umí se však nadchnout pro to, na čem jim záleží. Také si dotváří postoje a vzorce chování k výkonu a vlastní sociální pozici.

Adolescent v tomto období završuje rozvoj vlastní identity, přičemž ne vždy se jedná o hledání vlastní, samostatné identity, ale o převzetí konkrétního modelu charakteristického pro danou sociální skupinu. Výraznou složkou identity může být např. mužská či ženská role. Někdy také dochází k tzv. adolescentnímu moratoriu, kdy adolescent cítí potřebu oddálit dospělost, protože se necítí být připraven přijmout zodpovědnost, která s dospělostí souvisí.

Dospívající už automaticky neodmítají všechny hodnoty a normy, které jim dospělí předkládají, ale přemýšlí o nich a zauímají k nim vlastní postoje. Sociální role adolescenta se mění především v profesní oblasti. Proces separace od rodiny by měl být již ukončen. Vrstevnické vztahy nabývají ještě větší důležitosti, protože přítel, který má podobné zájmy a hodnoty, představuje pro adolescenta emoční jistotu. Důležité jsou také partnerské vztahy, kdy obvykle dochází k prvnímu sexuálnímu styku, obvykle se však jedná spíše o zamilovanost a vztah se dříve či později rozpadá. První pracovní zkušenosti jsou spojené s větší osobní svobodou, ale také se zvýšenými nároky na zodpovědnost, zároveň se mohou objevit rozpory mezi skutečností a očekáváním. (Vágnerová, 2000, s. 253–297)

2.2 Specifika dětí vyrůstajících v náboženské sektě

Pro úspěšný vývojový přechod je třeba, aby role rodičů i citový vztah rodičů a dítěte vnímalo dítě jako stabilní. Uspořádání některých sekt však způsobuje zmatení v oblasti rodinných vztahů. Biologičtí rodiče např. mohou být označeni pouze za zploditele a dále se na výchově dítěte nepodílet, případně dítě ani nemusí vědět, kdo jsou jeho rodiče.

Určitým završením vývoje dospívajícího je hledání osobní životní filozofie, tedy směřování k integraci a harmonizaci a určitému životnímu poslání. Je to doba hledání, pokusů a omylů, která vyžaduje určitou změnu prostředí a transformaci vztahů mezi dětmi a jejich rodiči. V souvislosti s tím vyvstává otázka, jak daná sekta přistupuje k duchovnímu hledání a také, co může dítě očekávat ze strany vůdců skupiny i od vlastních rodičů, pokud se rozhodne pro jinou duchovní cestu. Mezi problémy, které mohou nastat, patří zpřetrhání rodinných pout. V opačném případě můžeme pozorovat děti, které jsou natolik vklíněné do dané skupiny, že možnost nalézt svou vlastní duchovní cestu ani nemají, a žijí tak v určitém vnitřním konfliktu či kompromisu.

Tyto problémy samozřejmě není možné vnímat jako nevyhnutelný důsledek působení sekty. Dítě někdy přirozeně přijme vyznání svých rodičů za své, nebo může bez výrazných problémů následovat svůj vlastní duchovní směr.

Problémem však může být i vysoká míra volnosti v jiných sektách. V takových děti nemají možnost vytvořit si návyky, chybí zde pravidelnost, normy a hranice. Nepocitují odpovědnost za své chování či respekt vůči druhým. Děti zde také někdy bývají předčasně považovány za dospělé. V tomto případě mohou být vystaveny sexuálnímu zneužívání. V této souvislosti vyvolala nejvíce diskuzí sekta Rodina (dříve známá jako Děti Boží). Její zakladatel David Berg došel k závěru, že Adamovi a Evě bylo 13 let, když je Bůh stvořil, a proto je v pořádku, aby se od tohoto věku děti věnovaly sexu.

U skupin, které striktně vyznávají přírodní styl života, může představovat riziko jejich přístup k lékařské péči. Některé děti tak nechodí na lékařské prohlídky, nemají očkování nebo rodiče odmítají některé zákroky – např. transfuzi krve. Je však nutné dodat, že velká část rodičů v kritické situaci od těchto pravidel upustí a transfuzi či jiný zákrok povolí. Dalším rizikem může být absence pestré stravy u skupin, které mají specifické stravovací a režimové návyky – vegetariánství, různé pústy apod.

Nelze jednoznačně určit, zda sekta má, či nemá negativní vliv na výchovu. Důležité ovšem je, že co dítě v útlém věku vnímá, vidí a přebírá od rodičovských vzorů, považuje za normu.

Pokud dojde ke střetnutí s běžnou normou, je velice těžké dítě i později dospělého přesvědčit, že to, co považoval za normální, neplatí. „Díky izolaci sektářské skupiny vůči okolí dítě nemá srovnání, nezná jiné způsoby chování než ty ve skupině uplatňované. Učí se od malička, že je normální zachovávat určité tajemství, bát se okolí, o některých věcech nemluvit, zbytečně se neptat. Omezování svobodného uvažování vede k vysoké submisivitě, kdy si dítě bez souhlasu nic nedovolí. ... Potom je dítě tvrdě trestáno sankcemi, nastoupit mohou i fyzické tresty a zahanbování dítěte, což opět vede k nízkému sebevědomí dětí a silnému pocitu viny. Absentují city a projevy lásky, které ke zdravému vývoji patří.“ (Vlášková, Joukl, 2013, s. 43, online) Ve skupinách, kde osoba vůdce působí jako velice silná autorita, je běžné, že se s dítětem nejedná jako s rovným. Dítě si tak poměrně snadno vytváří pocity méněcennosti, může postrádat individualitu. Existují také skupiny, ve kterých jsou děti od rodičů separovány. Misauerová a Vojtíšek (2006, s. 8–24) ve své publikaci *Dětství a sekta* rozdělili jednotlivá vývojová stadia dítěte dle Eriksona a propojili je s působením sekt na vývoj dětí v jednotlivých obdobích.

Stadium základní důvěry

Jedná se o přibližně první rok života dítěte. Vyznačuje se jednoznačnou závislostí dítěte na okolí a pečujících osobách. Vzhledem k tomu, že dítě nemá analytické schopnosti, intenzivně přijímá a integruje obsahy svého okolí. To, co dítě, byť nevědomě, vstřebává, vytváří něco, co autoři nazývají „nevědomé podhoubí“. Toto podhoubí má zásadní vliv na celý budoucí život. Další důležitou složkou v této fázi je pocit sounáležitosti s prostředím. Jedinec své prostředí vnímá jako spolehlivý, bezpečný rámec pro budoucí život. Pokud vyrůstá ve skupině, která se vymezuje vůči okolnímu světu a má přísná pravidla, je pravděpodobné, že se jeho pocit sounáležitosti omezí pouze na danou skupinu.

Stadium první autonomie

Stadium první autonomie je vymezeno přibližně od jednoho do tří let věku dítěte. V tomto stadiu dochází k postupnému vzniku osobnosti, vymezení jejích hranic. Dítě začíná vědomě interagovat se svým okolím. Projevuje se hravá svévole dítěte. Dítě vnímá potřebu samostatnosti, zároveň však jeho snaha o svévolné aktivity končí nezdarem. Prožíváním těchto neúspěchů dítě poprvé pocítuje pochybnosti o sobě samém, zjišťuje, že rodiče a prostředí

domova zahrnuje také různá omezení a pravidla, které může vnímat jako nesmyslná a nepříjemná.

Východisko představuje přijetí určitého řádu, které by mělo vzniknout na základě dialogu mezi rodiči a dítětem. Zásadní otázkou je, zda sekta tento dialog a přirozené přijetí řádu umožní. Především autoritativní skupiny nahrazují autonomii rodiny submisivitou. U skupin s přísnými pravidly můžeme očekávat, že povedou k utváření osobnosti, u které soustava vnějších pravidel nahradila vnitřní řád. Také v těchto skupinách lze předpokládat vlastní přístup k výchově dětí a přesně vymezené hranice toho, co je u dětí považováno za dobré, a co by mělo být odsouzeno. Období vzdoru tak může být vnímáno pouze jako nežádoucí projev svévole a potlačováno různými sankcemi (výčitky, fyzické tresty...).

Stadium iniciativy

Do tohoto období řadíme děti ve věku od tří do šesti let. U dítěte dochází k rozvoji a diferenciaci získaného vnitřního řádu, často můžeme pozorovat radost z prováděné aktivity, např. hry. Objevují se u něj pocity viny a objevuje se vývojový konflikt iniciativa – vina.

U sekt je určitá míra omezování iniciativy dítěte poměrně běžná, pravidla a tlak na mnohé oblasti jejich členů se nevyhýbá ani aktivitám dětí. U imanuelitů měly děti zakázán kontakt s vrstevníky mimo skupinu, v rámci volného času byly povoleny jen aktivity a knihy, které schválilo vedení. Typicky dětské projevy jako domáhání se pozornosti či zlobení byly vyhodnoceny jako důsledek špatné výchovy.

U rodičů, kteří jsou příliš nábožensky založení, často lpí na učení skupiny natolik, že od dítěte vyžadují absolutní poslušnost, se vytrácí láskyplné pocity a rodič představuje jakýsi mezistupeň mezi dítětem a Bohem. U dětí pak často vzniká dojem, že pokud dokonale nesplní příkazy a přání rodičů, nezklamaly pouze rodiče, ale také Boha. Tato skutečnost může vést k tomu, že se u jedince vytvoří takové svědomí, které v něm v budoucnu bude vyvolávat spíše úzkost než pocity duchovní integrity.

Stadium snaživosti

V období mladšího školního věku (přibližně 6–12 let) dítě vstupuje do širšího sociálního prostředí, mělo by být schopné se postupně přizpůsobit nárokům okolí a společnosti. V rámci tohoto vývojového stupně si dítě vytváří bezpečný pocit o vlastní hodnotě a že je schopno zvládnout úkoly či překážky, které před ně okolí postaví.

V tomto věku přijímá dítě učení skupiny a související role a činnosti obvykle ochotně, samo se zajímá o náboženské příběhy. Vzhledem k tomu, že v dnešní době obvykle není prostředí nábožensky a sociokulturně homogenní a některé skupiny (typicky právě skupiny označované za sekty) jsou společností marginalizované, mohou u dětí vznikat více či méně závažné vnitřní i vnější konflikty. „Právě proto, že v tomto vývojovém období rapidně vzrůstá význam širší společnosti, může ve výše uvedeném kontextu docházet jednak ke konfliktu kognitivnímu (rozpor mezi mytologickým obrazem světa předkládaným konkrétní náboženskou naukou a vědeckými poznatky, s nimiž se dítě konfrontuje např. ve škole) a dále ke konfliktu podmíněnému skupinovým tlakem dané náboženské organizace (zvláště pokud se daná organizace vyznačuje přítomností centrální autority).“ (Misauerová, Vojtíšek, 2006, s. 17) Aby se dítě s těmito vnitřními konflikty vyrovnalo, může někdy rozdělit svou osobnost na dvě části – věřící a světskou, což rozhodně nelze označit za optimální řešení.

Stadium identity

Ve stadiu identity (přibližně 12–15 let) by se na základě dřívějších prožitků, úspěchů a neúspěchů měla formovat již stabilnější identita jedince. Dítě získává jasnější odpovědi na otázky typu „Kdo jsem?“ a „V co věřím?“. V období dospívání můžeme u dětí pozorovat velmi výrazné změny v jejich vnitřním prožívání. Přestože to rozhodně není možné aplikovat na všechny sekty, mohou podmínky života v těchto skupinách zasahovat do vnitřního prožívání dítěte, což může přinést různé problémy.

Pokud jde o intelektuální zrání, dítě obvykle namísto slepé důvěry v autoritu začíná požadovat důkazy. To může vést až k tomu, že se dítě zcela odtrhne od náboženské skupiny, případně i od rodiny. Pokud prostředí nereaguje a neakceptuje změny, kterými dítě prochází, může zaujmout výrazně intolerantní postoj. V takovém případě skupina a často i rodina jedince zcela vyloučí. Příkladem může být úryvek z publikace Svědků Jehovových: „O tom, z koho se ve sboru stane nenapravitelně vzpurný člověk, apoštol Jan řekl: ‚Nepřijímejte ho do svých domovů, ani ho nezdravte.‘“ (Tajemství rodinného štěstí, 1996, s. 88)

V oblasti dosažení citové zralosti by měl jedinec postupně dospět k emoční rovnováze, kdy by měl být schopen vyvažovat své vnitřní popudy a dětské strachy. V zájmu o opačné pohlaví dochází k posunu od povrchního okouzlení k vážnějšímu hledání. City a sexualitu mohou některé sekty využít buď pro podporu učení skupiny (např. Rodina), nebo k poukázání na nedokonalosti svých členů a nezbytnosti jejich pokání. Tyto přístupy mohou vývoj sexuality a citového prožívání dětí různě deformovat.

Pro období dospívání je dále charakteristické, že si daný jedinec z širší skupiny vrstevníků vybírá užší skupinu stálých přátel, namísto pouhého napodobování vzorů přechází k vlastnímu sebeřízení a od kritické netolerance k toleranci. Zároveň by zde měl být patrný přechod od rodičovské kontroly k sebekontrolě

2.3 Děti ohrožené působením sekt a školní prostředí

Pokud existuje podezření, že by žák mohl být ohrožen působením nějaké sekty, je vhodné o této skutečnosti informovat ředitele školy, rodiče (příp. zákonného zástupce) a třídního učitele. Pokud je pro to důvod, je možnost kontaktovat další pracoviště podle povahy problému: školní poradenské pracoviště, pedagogicko-psychologickou poradnu, středisko výchovné péče, OSPOD, policii ČR nebo linku důvěry.

Rodiče často netuší, že je jejich dítě ohroženo působením sekty. Mají-li zájem situaci řešit, je vhodné jim doporučit organizace, které se touto problematikou zabývají. V případě, že sami rodiče jsou členy stejné sekty, nemá škola moc možností, jak situaci řešit. Výjimku tvoří případy, kdy má škola podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte. Jedinou metodu pak představuje včasná prevence.

Při jednání s dětmi je důležité jim především naslouchat, mít přehled o tom, co čtou, sledují, o čem se baví. Zároveň je důležité posilovat pocit důvěry, nikdy vyloženě nekázat a neodsuzovat, nevnučovat své vlastní názory, nechat zaznít i názory odlišné. Nepříjemná témata by se neměla tabuizovat – není zcela neobvyklé, že mladí lidé mluví o své příslušnosti k např. Satanismu, přestože se u nich jedná spíše o protest či snahu zaujmout. I o těchto tématech lze hovořit, důležité je zvolit vhodnou formu. Informace, které jsou dětem poskytovány, by měly být co možná nejobjektivnější a pocházet z důvěryhodných zdrojů. Pokud má jakýkoli školní pracovník podezření na nějaký problém z této oblasti, měl by nejprve

získat co nejvíc informací před tím, než začne jednat. Pokud má pocit, že je nutné jednat, měl by své postupy konzultovat s odborníky.

V rámci primární prevence na školách je vhodné:

- seznámit žáky s riziky a praktikami různých sekt;
- mít základní přehled o existenci těchto skupin a jejich charakteristikách;
- vymezit pojmy spojené s touto problematikou, zároveň však zmínit i fakt, že existují různé výklady těchto pojmů;
- seznámit žáky s možnými riziky vstupu do sekty a s procesem vzniku závislosti (manipulace, pocity viny...);
- rozeznat faktory, které mohou vést k vyhledání takové skupiny (potřeba sociálního kontaktu, zbavení se odpovědnosti, osobní krize...);
- umět se žáky o dané problematice diskutovat, nevyhýbat se jejich dotazům, nezlehčovat je. (Skácelová, Ferbarová, 2015, online)

Ze společností, na které je možné se obrátit pro informace či poradenství, je možné jmenovat např. Společnost pro studium sekt a nových náboženských hnutí. Zde je možné obrátit se na konkrétního poradce z oblasti psychoterapie a teologie, příp. katolického kněze dle potřeb tazatele. (Vojtíšek, 2017, online) Další organizace, která může poskytnout rady a podporu, je Centrum pro prevenci v oblasti náboženských sekt. Tato organizace poskytuje poradenství formou osobních či telefonických konzultací, pořádá přednášky a semináře a spolupracuje s organizacemi poskytujícími primární prevenci. (CPoNS, nedatováno, online)

3 Příklady sekt a jejich přístup k rodině

Existuje skutečně velké množství nejrůznějších náboženských společností, kultů a sekt. Jejich přesný počet není možné určit, protože neustále vznikají nové skupiny, zatímco jiné zanikají, mění názvy, slučují se či naopak dělí. V této kapitole je představeno několik z nich.

3.1 Hnutí Hare Kršna (ISKCON)

Hnutí Hare Kršna, oficiálním názvem Mezinárodní společnost pro vědomí Kršny (International Society for Krishna Consciousness – odtud zkratka ISKCON), založil v Americe roku 1966 Šrí Šrímad A. Č. Bhaktivedanta Svámí Prabhupáda. Hnutí je nápadné především svým veřejným zpíváním Mahámantry, rozdáváním náboženské literatury a prasádam (jídlo obětované Kršnovi). Často také pořádá programy pro veřejnost ve svých chrámech a komunitách, které zahrnují přednášky, zpěv a vegetariánskou hostinu.

Nauka hnutí vychází z indické představy reinkarnace, kdy se každá živá bytost znovu a znovu rodí v jiném těle. V jakém těle se narodí, záleží na minulém životě daného jedince. Tento koloběh je vnímán jako utrpení, ze kterého je možné se vymanit oddanou službou. Na rozdíl od jiných tradic je zde však osobní osvobození poněkud potlačeno, hlavním cílem oddaných je dosažení stavu, kdy budou moci osobně sloužit Kršnovi na planetě Vaikuntha.

Hnutí Hare Kršna patří k těm, kteří mají poměrně přísná pravidla. Oddaní musí dodržovat čtyři usměrňující zásady čistého života. První zásadou je přísné vegetariánství. Členové nemohou jíst žádné maso, dále pak vejce (ta jsou považována za nečistá) a produkty ze zabitých zvířat. Toto pravidlo vychází z tzv. ahinsá, etického ideálu neublížení. Druhou zásadou je zákaz užívání omamných látek, protože tyto látky mění vědomí a odvádí tak mysl od Boha. Řadí sem alkohol, tabák, kávu, zelený čaj, kakao apod. Třetí zásadou je dodržování sexuální zdrženlivosti. Sex je povolen pouze těm, kteří se rozhodli žít jako grhastha (hospodář). Ti pak mohou mít sexuální styk jednou měsíčně, pouze s manželem a za účelem početí dítěte, tedy dalšího oddaného. Poslední zásadou je zákaz jakéhokoli hazardního chování. Je tím myšleno nejen sázení a hry o peníze, ale také hazard s vlastním životem (rizikové a extrémní sporty...) a někteří za hazard považují i přílišnou mentální spekulaci.

Oddaní všechny činnosti, které vykonávají, provádí s myšlenkou na Kršnu, tedy pro něj. Denně odříkávají Mahámantru. Při odříkávání používají džapu – růženec se 108 kuličkami, kdy každá

kulička symbolizuje jedno odříkání Mahámantry. Každý oddaný by měl denně na růženci odříkat nejméně 16 kol. Oddaní mohou žít samostatně, v chrámu v Lužcích nebo v komunitě na farmě, v České republice jsou tyto komunity dvě – farma Krišnův dvůr nedaleko Benešova a Nava Gókula nedaleko Kroměříže.

Život v komunitě se řídí určitým programem, např. den na Krišnově dvoře vypadá takto:

- „4,00 – vstávání, osobní hygiena
- 4,30 – mangalártí
- 5,00 – individuální džapa
- 7,00 – vítání božstev
- 7,05 – gurupúudžá
- 7,30 – přednáška ze Šrímad Bhágavatam
- 8,00 – prasád
- 9,00 – oddaná praktická služba, zaměstnání
- 14,00 – prasád
- 14,30 – oddaná služba
- 17,00 – hygiena, praní atd.
- 18,00 – studium, čtení
- 19,00 – gaura ártí (též arózik)
- 19,30 – přednáška z Bhagavadgíty
- 20,00 – prasád, čtení z knížky Kršna
- 20,30 – volno
- 21,00 – večerka“ (Fujda, Lužný, 2010, s. 101–102)

Je však nutno dodat, že daný režim se časem dle potřeb a zvyklostí dané komunity mění, tudíž je uvedený příklad pouze orientační. Někteří oddaní např. dlouho do noci studují náboženské texty, přesto však vstávají brzy, protože po spánku je tělo považováno za nečisté.

Pojetí dítěte a rodiny v hnutí Hare Kršna

Jak již bylo zmíněno dříve, rodinu mohou založit pouze grhastové. I v manželství by se však oddaní měli zdržet sexu pouze pro smyslový požitek. Pokud rodiny mají děti, které povedou k vědomí Kršny, mohou jich mít, kolik chtějí.

V rodinách v současné době nejsou striktně dané role dle pohlaví, protože každá činnost vykonávaná pro Kršnu je chvályhodná, především pak získávání prostředků pro šíření vědomí Kršny. I tak je však možné pozorovat určité rozdíly na základě pohlaví oddaného. Přestože ženy v hnutí požívají určitou úctu, je ženské tělo vnímáno jako karmická zátěž a zakladatel hnutí říká, že „...se ženami je to jako s dětmi. Malým dětem se nemůže dát volnost, aby si mohly dělat, co chtějí, ale zároveň to neznamená, že se s nimi zachází jako s otroky. Démoni však ignorují tato přikázání a tvrdí, že žena má mít stejnou svobodu jako muž. To však nezlepšilo sociální podmínky na světě. Žena by měla být ve skutečnosti chráněna v každém období svého života. V dětství je chráněna otcem, v mládí svým mužem a ve stáří svými dospělými syny.“ (Prabhupáda, 1998, s. 671) Muž by se na ženu a děti neměl příliš vázat, v případě, že by ho brzdily v duchovním postupu, měl by je opustit.

V hnutí jsou děti oddaných považovány za ty, které ve svém minulém životě dosáhly vysoké duchovní úrovně, a proto se v tomto životě narodily oddaným, aby je na jejich cestě nic nebrzdilo. Pokud je manželství bezdětné, věnují se manželé společně kazatelské činnosti.

Vzdělávání dětí se často odehrávalo v tzv. gurukulách. Gurukula je forma tradičního vzdělávání v hinduistické společnosti. Děti odcházely od rodičů žít s guruem, který byl na velmi vysoké duchovní úrovni. Často společně žili v jedné budově a guru žákům předával svá poznání. Tato forma vzdělávání byla určena chlapcům, dívky byly vzdělávány doma a výuka zahrnovala především péči o domácnost.

První gurukula hnutí Hare Kršna byla založena roku 1971 v Dallasu (USA). Další dvě školy byly založeny v roce 1975 v západní Virginii a v Los Angeles. Hnutí do roku 1978 založilo v USA celkem jedenáct škol, ovšem do roku 1986 všechny buď zanikly, nebo se změnilo pouze na denní školy. (Rochford, Heinlein, 1998, s. 46) Do gurukul často odcházely již pětileté děti, výuku mohli absolvovat chlapci i dívky společně, nicméně ubytování museli být zvlášť. V tak útlém věku byly děti do gurukul posílány, protože z důvodu silných vazeb mezi rodiči a dětmi měli rodiče sklony „přimhouřit oči“ a pro dítě by bylo nemožné naučit se sebeovládání. Kromě akademických předmětů se v gurukule měly naučit právě kontrole smyslů, odříkání a poslušnosti, což jim umožnilo stát se vědomým Kršny. Děti s guruem neměly pouze vyučování, ale také s ním vykonávaly všechny jeho denní činnosti jako úklid, přípravu prasadam, péči o oltář a zahradu apod. (Rochford, 1999, s.30–31)

Bohužel na počátku se objevily případy, kdy v gurukulách docházelo ke zneužívání dětí. Oddaní se měli především věnovat misionářské činnosti a prodeji knih, čímž měli pomoci financovat výstavbu chrámu a další aktivity hnutí. Některým neúspěšným prodejcům tak byla

přidělena jiná práce, např. výuka v gurukule. Někteří z nich si své zklamání vybíjeli právě na dětech. Několik dětí tak mělo různá zranění jako zlomené nosy, jizvy nebo přišly o zuby. (Wall, nedatováno, online) Vedoucí a instruktoři gurukul dětem tvrdili, že toto zacházení je trest za jejich minulé životy, ve kterých ony samy dětem ubližovaly. Vzepření se trestání by jim jen dále zhoršovalo karmu. (Muster, 2004, s. 11)

Většina dnes fungujících gurukul je pouze denního typu, některé z nich kromě základní docházky umožňují i získat maturitní vzdělání či vzdělávání dospělých. Jsou otevřené i pro žáky, jejichž rodiče nejsou členy hnutí. Děti většinou vstávají časně společně s rodiči a poté odchází do družiny, kde se věnují zpěvu, čtení z Bhagavad-Gíty nebo poslouchání vyprávění z života Kršny a dalších důležitých osob. Výuka se zaměřuje především na védskou literaturu a knihy Prabhupády. Součástí výuky je i běžný vzdělávací program, protože především v západních zemích by jinak gurukuly nemohly být součástí školského systému.

V České republice se o zaležení gurukuly pokoušela komunita na farmě Kršnúv dvůr v letech 1995 a 1996, projekt však nebyl schválen ministrem školství, protože třída nesplnila podmínku minimálního počtu dětí. Pokusili se sice získat udělení výjimky, ovšem bezvysledně. (Fujda, Lužný, 2010, s.136) Část dětí oddaných se tak vzdělává v běžných školách, druhá část je vzdělávána doma.

3.2 Svědkové Jehovovi

Jméno Svědkové Jehovovi tato náboženská společnost přijala roku 1931, ale její kořeny sahají do 70. let 19. století v USA. Za jejího zakladatele je považován Charles Taze Russel. V České republice Svědkové Jehovovi získali církevní registraci v roce 1993. (Nešpor, Vojtíšek, 2015, s. 436–437)

Dle Svědků Jehovových se jediný pravý Bůh jmenuje Jehova. Boží království není jen nějaká představa křesťana, ale skutečná vláda v nebi, která nahradí všechny ostatní vlády poté, co Bůh uskuteční záměr, který se Zemi má. V tomto království bude jednoho dne vzkříšeno 144 000 lidí, kteří v něm budou vládnout společně s Ježíšem. Poslušní lidé budou žít v ráji, ti, kteří se nepřizpůsobí Božím zásadám, nebudou vzkříšeni, ale zničeni. Nebudou však mučeni v pekle, ale jednoduše přestanou existovat. Pokud se lidé chtějí osvobodit od hříchu a smrti,

musí změnit svůj způsob života a nechat se pokřtít. Existující zlo a utrpení vysvětlují tím, že je Bůh toleruje, aby bylo možné vyřešit morální otázky, ale nedovolí, aby to tak bylo napořád.

Svědky Jehovovy vede vedoucí sbor, který dělá důležitá rozhodnutí, dohlíží na přípravu materiálů, které se používají k biblickým studiím, vydává pokyny ke kazatelské službě a dohlíží na hospodaření s dary. Na chod pak dohlíží skupina sborových starších. Činnost Svědků Jehovových je financována z anonymních darů.

Boha uctívají modlitbami, studiem Bible, kázáním a misijní činností. Naopak neuctívají žádné náboženské symboly, sály Království ani domácnosti tak obvykle nejsou vyzdobeny žádnými sochami, obrazy nebo kříži.

Manželství je svazek jednoho muže a jedné ženy, homosexuální vztahy tak nejsou podporovány. Sexuální styk je vyhrazen pouze manželským párům. Jediným oprávněným důvodem pro rozvod je sexuální nemravnost. Pokud se rodina řídí radami z Bible, budou její členové šťastní a spokojení. (Čemu svědkové Jehovovi věří?, © 2021, online)

Svědkové Jehovovi se staví odmítavě k jakékoli spolupráci se státem, která je z jejich pohledu v rozporu s biblickými normami. Patří sem vojenská služba, náhradní civilní služba, členství v politických stranách, účast ve volbách, ale i vzdávání pocty symbolům státu a slavení státních svátků. Dále odmítají přijetí krve v potravě, ale i ve formě transfuze, a to i za cenu ztráty života.

Vzhledem k tomu, že svět vnímají jako zkažený, nenapravitelný lidskými prostředky, je charita zaměřená na svět mimo společenství spíše výjimečná okrajová aktivita. Mnohem běžnější je misijní činnost, pro kterou je tato náboženská společnost známá. Vykonání misijní činnosti v určitém počtu hodin je povinností každého člena. Patří sem rozdávání tiskovin (Strážná věž, Probuďte se!), šíření víry prostřednictvím rozhlasu, online prostředků, ale i známé kázání dům od domu. (Nešpor, Vojtíšek, 2015, s. 441–442)

Svědkové Jehovovi neslaví Vánoce ani jiné svátky, narozeniny nebo jmeniny. Přestože Bible výslovně nezakazuje slavení narozenin, Bohu se prý oslavy nelíbí a v Bibli se nikde nepíše o tom, že by nějaký Boží služebník slavil narozeniny. Jako další důvod se na webových stránkách Svědků uvádí, že první křesťané narozeniny neslavili, protože oslavy narozenin mají pohanský původ. (Proč svědkové Jehovovi neslaví narozeniny?, © 2021, online)

Pojetí dítěte a rodiny u Svědků Jehovových

Svědkové Jehovovi dítě vnímají především jako dar. Výchova dítěte je pro rodiče úkolem, jehož cílem je vychovat zralého a odpovědného člověka, který respektuje zásady Svědků Jehovových. Pro členy je zpracováno velké množství tištěných i elektronických publikací, mnoho z nich se týká také manželství a výchovy dětí.

V publikaci Tajemství rodinného štěstí se píše například to, že manželé mají plánovat, kolik členů bude jejich domácnost mít, protože jsou povinni se o všechny postarat. Manželé si dále mohou zvolit, zda chtějí užívat antikoncepci i její formu, nicméně metody zahrnující nějakou formu potratu jsou zcela v rozporu s Biblií. (Tajemství rodinného štěstí, 1996, s. 53)

Rodiče by dětem od útlého věku měli vštěpovat vlastnosti jako víra, moudrost, rozlišovací schopnost, věrná oddanost, úcta a láskyplné ocenění pro Jehovu. Společně by se také měli pravidelně věnovat studiu Bible. Ostatní aktivity by jednotliví členové rodiny měli plánovat s ohledem na rodinné studium, ne naopak.

Dospívajícím dětem by pak měli rodiče vštěpovat především ocenění pro poctivost a usilovnou práci a přesvědčit se, zda děti samy považují za důležité vést mravně čistý život.

Dospívající by měli mít volný čas na zábavu, kterou si sami zvolí, nicméně rodiče by měli dohlédnout na to, aby byla pro děti vhodná. Také by měli své děti poučit, aby zábavu vhodně vyvážily rodinným a osobním studiem, trávením času s duchovně vyspělými lidmi, shromážděním členů společnosti a domácími pracemi.

Pokud dítě rebeluje vůči svým rodičům, svědkové vidí hlavní příčinu v „satanském ovzduší světa“. Špatný vliv na děti mají také vrstevníci, na jejichž nátlak v nich může převládnout duch neposlušnosti. „... ten, kdo se stýká s lidmi, kteří jsou prodchnuti duchem světa, bude pravděpodobně tímto duchem ovlivněn. Mají-li mladí lidé pochopit, že základem opravdu nejlepšího způsobu života je dodržování Božích zásad, potřebují neustálou pomoc.“ (Tajemství rodinného štěstí, 1996, s. 79)

V případě, že se dítě dopustí nějaké chyby, potřebuje pochopení a vedení. Rodiče by mu měli jasně vysvětlit, proč je dané chování špatné a jak mu předcházet, a zároveň by mu měli dát najevo, že špatné je dané jednání, ne dítě samotné. V případě, že se dítě dopustí závažného hříchu, mají se rodiče poradit s radou starších a rozhodně se tento hřích nepokoušet zamlčet. Publikace pojem „závažný hřích“ dále nespecifikuje. Pokud se však z člena rodiny stane zarytý rebel, měli by rodiče svou pozornost věnovat pouze ostatním členům rodiny, jejich ochraně

a soudržnosti. (Tajemství rodinného štěstí, 1996, s. 87–88) Tito rebelové jsou tak ve chvíli, kdy dospějí, velmi často z rodiny zcela vyloučeni.

Děti jsou obvykle vzdělávány v běžných školách. Vzdělání je považováno za velmi cenné, protože děti učí učit se, jednat s lidmi, řešit problémy a získat lepší zaměstnání. Rodiče jsou však povinni děti chránit také před „zhoubnými vlivy“ ze školního prostředí. Děti jsou zde totiž v kontaktu s vrstevníky, z nichž mnozí mají pokřivené názory např. na sex a morálku. Kriticky se svědkové staví i k situaci, kdy o sexu s dětmi hovoří učitelé. Učitelé by se místo toho měli více zaměřit na témata mravních měřítek a odpovědnosti. Zároveň by se rodiče měli zajímat o aktuálně vyučovanou látku, aby mohli v případě potřeby působit proti světským filozofiím, které se děti ve škole učí. Sem se řadí např. evoluce, nacionalismus nebo myšlenka, že žádná pravda není absolutní. Dalším nežádoucím vlivem, se kterým se děti mohou setkat, jsou nevhodně zvolení přátelé. Na rodičích tak je, aby svým dětem pomohli pochopit, že nejdůležitější vlastností přátel je láska k Jehovovi a jednání, které je v jeho očích správné.

3.3 Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů

Zakladatelem „mormonů“, jak jsou také někdy nazýváni, je Joseph Smith. Tomu se roku 1820 zjevily božské bytosti, které mu na otázku, ke které církvi se má připojit, odpověděly, že k žádné. O tři roky později se mu zjevil anděl Moroni, který mu vyprávěl o dávné civilizaci a zlatých deskách, které po sobě tato civilizace zanechala nedaleko Smithova bydliště v USA. Smith tyto desky v roce 1827 vyzvedl společně s dvěma kameny, prostřednictvím kterých desky další dva roky překládal. Zlaté desky nikdo kromě Smithe spatřit nemohl, protože nikdo jiný toho nebyl hoden. V roce 1830 tento překlad vyšel jako Kniha Mormonova, ve stejném roce bylo založeno toto společenství, tehdy pod názvem Církev Kristova. (Nešpor, Vojtíšek, 2015, s. 248–249)

Svatí by neměli pít alkohol a horké nápoje (káva, čaj), tabák a přísně zakázané jsou drogy. Kromě jiného je také doporučeno omezit konzumaci masa. Dále by měli nejméně desetinu svého finančního příjmu odevzdat místnímu společenství. Zpravidla jednou měsíčně také drží jednodenní půst. Především v USA se jedná o vlivnou menšinu, která má zastoupení v ekonomických, finančních i politických sférách.

Vzhledem k tomu, že Svatí posledních dnů věří v živého Boha, není kánon Písma ukončen, ale je průběžně doplňován a upřesňován. Pokud jsou ve spisech rozdílná tvrzení, je závazné to pozdější. Příkladem může být dnes již neplatné tvrzení o plurálním manželství (polygamii) nebo že tmavá barva kůže je trestem.

Jednotlivá místní společenství nemají žádné profesionální duchovenstvo, ale vede je biskup či muž v jiném úřadu. Knězem se může stát prakticky každý způsobilý mormonský muž, ten pak působí „ve jménu Páně“. V církvi se rozeznává vyšší a nižší kněžství. Nižší je pro úřady jáhna, učitele, kněze a biskupy. Na první tři stupně jsou chlapci obvykle uváděni přibližně od dvanácti let. Muž zastávající biskupský úřad je pak oprávněn k vedení sboru. Vyšší kněžství zahrnuje úřady staršího vysokého kněze, patriarchy, sedmdesátníka a apoštola. Každou neděli se místní společenství schází v modlitebnách ke kázání, společným písním a svědectvím. Vždy v neděli se koná obřad večeře Páně s chlebem a vodou, běžně se zde konají i jiné obřady, např. žehnání dětí, křest ponořením či udílení daru Ducha svatého. Po bohoslužbě následuje náboženské vyučování po třídách – pro děti Primárky, pro ostatní Nedělní škola. V průběhu týdne mají místní společenství pestrý vzdělávací, kulturní a sportovní program. Zároveň organizují větší množství charitativně zaměřených aktivit. (Nešpor, Vojtíšek, 2015, s. 252–255)

Zajímavostí jsou podmínky vstupu do chrámů. Mají sem přístup jen způsobilí členové, navíc pouze na základě doporučení biskupa a prezidenta kúlu. V chrámech se vždy nosí bílý chrámový oděv (garment), který má připomínat kněžství a smlouvy s Bohem. Vykonávají se zde různé obřady, např. uzavírání manželství na věčnost a pečetení dětí k rodičům.

V České republice se v současné době k této církvi hlásí 2 450 lidí a nachází se zde 13 poboček.

Pojetí dítěte a rodiny v Církvi Ježíše Krista Svatých posledních dnů

Rodině je v Církvi Ježíše Krista Svatých posledních dnů věnována velká pozornost. Podstatným prvkem víry této církve je, že rodina, která je její součástí, je věčná a přetrvává i v Božím království. Na děti je nahlíženo především jako na děti Boží, které mají při správné výchově a vedení předpoklady stát se jakýmsi zrcadlem Boha. Rodiče mají dětem poskytovat citovou jistotu, ale také jsou zodpovědní za jejich náboženský pokrok.

Církev se soustředí na vytváření velkého množství vzdělávacích programů a různých příruček zaměřených na vytváření pevných manželských a rodinných vztahů. Zároveň je oceňováno, pokud mají rodiny nadprůměrný počet dětí. Na rozdíl od 19. století, kdy za účelem co největšího množství potomků v rodinách byly členům umožněny polygamní vztahy, je manželství

v současné době přísně monogamní. Jednou týdně má mít každá rodina svůj rodinný večer, který slouží k podpoře vztahů. Tyto večery tráví např. náboženským vzděláváním, vlastní interpretací hudby, tvořivými činnostmi či jinou zábavou. Děti jsou obvykle vzdělávány v běžných školách.

Svatí se velmi intenzivně soustředí na misijní činnost. Na misijní činnost do zahraničí obvykle odchází lidé ve věku 18–21 let, dívky na 18 měsíců, chlapci na 24 měsíců. Své misijní povinnosti zpravidla vykonávají ve dvojicích. Církev poskytuje podporu ve formě přípravných školení, kurzů cizího jazyka nebo doporučení vhodného oděvu. Ostatní finanční prostředky včetně dopravy si však musí zajistit sami. Rodiny tak v podstatě od narození dítěte stírají finance, aby ho ve výjezdu na misi podpořily. (Nešpor, Vojtíšek, 2015, s. 255–256)

Mladí se mají oblékat slušně a cudně, neměli by nosit odhalující či průsvitné oblečení, krátké sukně a šortky, odhalená ramena či břicho. Také by neměli mít piercing ani tetování. Mladé ženy, pokud chtějí nosit náušnice, by měly mít na každém uchu pouze jednu náušnici. (Oblékání a vzhled, ©2022, online)

Z jedné příručky určené pro mladé vyplývá, že manželství a veškeré vztahy jsou přísně heterosexuální, homosexuální chování je vnímáno jako závažný hřích. Pokud jedinec vnímá přitažlivost ke stejnému pohlaví či jej někdo k takovému chování nabádá, měl by o radu požádat své rodiče a biskupa. Věřící také musí dodržovat sexuální čistotu, aby se chránili před duchovní a citovou újmou. Sex je tak vyhrazen pouze pro osoby v manželství. Svatí vnímají sexuální hříchy jako jedny z nejzávažnějších, závažnější už je pouze vražda a zapření Ducha Svatého. Pokud přesto věřící tento hřích spáchá, je povinen vyhledat biskupa a činit pokání. (Sexuální čistota, ©2022, online)

3.4 Sinčchondži

Církev Sinčchondži má původ v Jižní Koreji, kde byla založena roku 1984. Jejím zakladatelem je Man Hee Lee, název Sinčchondži se obvykle překládá jako „nové nebe a nová země“, případně „nové nebe na zemi“.

Církev je misijně velmi aktivní. Nábor obvykle začíná pozváním ke studiu Bible. Náboráři oslovují lidi před kostely nebo navštěvují převážně protestantské sbory, kde navazují vztahy s jejich členy, aniž by přiznali svou náboženskou příslušnost. Ke studiu bible zvou misionáři

i prostřednictvím internetu. Semináře pak probíhají v prostorách daného sboru, častěji ale ve sboru založeném přímo pro tento účel. Podstatné je, že zájemci o vazbě tohoto sboru na Sinčchondži obvykle vůbec nevědí. To je odůvodňováno tím, že se tak předchází pronásledování členů a odmítnutí na základě „negativního mediálního obrazu“, který o církvi šíří média. Zájemci jsou pak po malých skupinkách předáváni dalšímu členovi, který pro ně pořádá biblické kurzy a zkušební testy. Učení Sinčchondži se zájemce dozvídá postupně kromě seminářů i na akcích jako káva nad Bibli apod. Pokud zájemce projde celým tímto procesem, vyplňuje za pomoci členů formulář v korejštině a je tak registrován do Sinčchondži.

Po podpisu přihlášky jedinci začíná přibližně půlroční zkušební lhůta. V této době dochází na bohoslužby, hlídá se, zda bezdůvodně bohoslužby nevynechává, zda dává desátky a zvláštní dary, které se obvykle používají na stavbu chrámu v Koreji. Zároveň se od něj očekává aktivní misijní činnost. Po uplynutí této lhůty je mu přiděleno členské číslo.

Dle učení Sinčchondži se s 144 000 věřících sjednocují duchové zemřelých mučedníků. Tito „zpečetění“ pak budou po tisíc let vládnout velkému zástupu příznivců. Ty představují patrně členové církve, kteří se připojili později. Ti, kteří se k církvi nepřipojí, navěky zahynou v jámě, ve které hoří síra. (Vojtíšek, 2015, online)

Členům je v biblických seminářích opakováno, že vše vně Sinčchondži je špatné. Pokud je rodiče, přátelé či partneři od víry odrazují, jsou označeni za nástroj Satana. Největším rizikem této skupiny je její uzavřenost. Členové hnutí velmi často zpřetrhají veškeré sociální vazby. O jiných náboženských skupinách mohou obvykle příbuzní členů vyhledat informace na internetu, kontaktovat výše postavené členy nebo i navštívit chrám. U Sinčchondži to není možné, dostupné informace jsou omezené. Dle Vojtíška (2020) mají členové „...zakázáno o sobě říkat, že jsou Sinčchondži. Dokonce je jim doporučováno, aby to zapřeli, kdyby se jich náhodou někdo zeptal. Nezřídka opustili školu, nenastoupili do práce nebo odešli z domova, aby se mohli Sinčchondži věnovat naplno. Najednou se vypařili jak pára nad hrncem a jejich příbuzní nebo partneři jsou zoufalí, protože se nemají kam dovolat, nikam se doklikať, s nikým se poradit.“

Vzhledem k tomu, že veřejnosti jsou dostupné pouze vybrané propagační materiály a knihy zakladatele jsou dostupné pouze aktivním členům, jsou informace o této skupině poměrně skromné. Neví se, kdo (kromě jejího zakladatele) církev vede, jak je v ní uspořádána hierarchie nebo jaké jsou finanční toky v rámci církve. Z tohoto důvodu je zde vynechána část o rodině a dětech ve skupině, protože neexistují žádné, minimálně veřejně dostupné, informace o této problematice.

4 Vlastní výzkumné šetření

V předchozích částech byl teoreticky vymezen pojem sekta a další oblasti, které se vztahují k danému tématu. V této části představím vlastní výzkumné šetření, tedy jeho cíle, výzkumné otázky, použité metody, postupy a jeho výsledky.

Jednotlivé studie zabývající se dětmi vyrůstajícími v sektách jsou realizovány téměř výhradně v zahraničí. V České republice proběhl výzkum Rozsah vlivu sekt na děti a mládež (Skopalová, 1996, online), který zjišťoval, jaký vliv má působení sekt na žáky ve vyšších ročnících základních škol a na studenty středních škol, jejich rozsah znalostí problematiky sekt a stupeň sympatií k sektám a možné kořeny těchto jevů. Výzkum potvrdil, že děti v tomto věkovém období jsou sektami často oslovovány. Dále potvrdil také potřebu zaměřit se v rámci výchovného působení především na schopnost žáků a studentů rozlišovat různé náboženské jevy a kriticky je posuzovat.

Další studií, která se tématu lehce dotýká, je Spiritualita mládeže a profil církví, sekt, náboženství a duchovních směrů, kterou realizoval PhDr. Petr Sak, CSc., v roce 1998. Samotná výzkumná zpráva už bohužel není na internetu veřejně dostupná, dostupné jsou pouze citace z práce na jiných webech, které se touto problematikou zabývají. Z výzkumu vyplývá, že mladí lidé mají horší vztah ke katolictví, ale naopak lepší postoje k new age, buddhismu a józe. (Sak, 1998, in *pastorace.cz*, 2005, online)

Novější výzkumy se v České republice orientují spíše na povědomí mladistvých o sektách, případně na dospělé členy sekt, jejich motivaci ke vstupu či důvody odchodu.

Z dalšího, tentokrát zahraničního, výzkumu vyplývá, že z 262 respondentů, kteří byli vychováni v sektě, mělo 27 % zkušenosti se sexuálním zneužíváním, 68 % označilo opuštění sekty jako traumatické a 70 % kvůli odchodu ztratilo kontakt s rodinou. (Mytton, 2013, online)

Další zahraniční výzkum se soustředí na osoby, které se do sekty přímo narodily a byly v ní vychovávány. Respondenti popisují zkušenosti s omezenými možnostmi činit vlastní rozhodnutí. Ve vztahu s rodiči se shodují, že pro rodiče byla na prvním místě sekta, až na druhém děti. Venkovní svět (vlivy práce, školy, vrstevníků) byl popisován jako zlý, a členové tak věnovali téměř veškerý čas a velkou část finančních prostředků sektě. Respondenti také popisovali pocity studu a absence vlastní identity, protože to, jakým mají být člověkem, jim bylo předloženo sektou. Často se také opakovaly odpovědi, které ukazovaly na strach respondentů ze spirituálního selhání, kterým by zklamali rodinu i vůdce sekty. (Matthews, 2014, online)

Studie, která zkoumá dlouhodobé dopady výchovy v sektě na vztahy a intimitu, uvádí, že její účastníci mají v menší míře zkušenosti s fyzickým násilím a sexuálním zneužíváním, ve větší míře pak s nezájmem rodičů o jejich potřeby, přání, potřebu přijetí nebo blízkosti. Dále respondenti zmiňovali nedostatek soukromí a restrikce ze strany sekty v oblasti sebeurčení. Za důsledky toho, že byli vychováváni v sektě, označili nedostatek sebevědomí, úzkosti, poruchy příjmu potravy, sebepoškozování a sebevražedné myšlenky. Vztah s rodinou popisují jako střídání pocitů lásky a strachu. Poté, co sektu opustili, mají problém s navazováním nových vztahů, nedůvěrou k lidem či nechutí k sexuálním aktivitám. Respondenti však popisují i pozitivní zkušenosti se vztahy a přátelstvím, jen pro ně bylo obtížnější tyto vztahy navázat. (Kern, Jungbauer, 2020, online)

4.1 Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky

Pro potřeby diplomové práce byl výzkumný problém stanoven takto: Jakým způsobem sekty ovlivňují vývoj osobnosti dítěte? Vzhledem k tomu, že se orientuje na zjištění a popis situace, jedná se o deskriptivní výzkumný problém. (Gavora, 2000, s. 26)

Důležitým krokem je stanovení výzkumných cílů, které usměřují podobu výzkumu a výběr výzkumných metod. Hlavním cílem výzkumného šetření je získat informace o zkušenostech respondentů s dětstvím v sektě a jejich pocitech. Výzkumné šetření se proto zaměřuje na osoby, které prožily alespoň část svého dětství v náboženské sektě. Z rozhovorů s respondenty zjišťuje, jak oni sami svou situaci vnímají, zda se kvůli svému členství setkávali s nějakými problémy a jak členství ve skupině ovlivnilo jejich rodinné a vrstevnické vztahy. Prostřednictvím těchto rozhovorů chci lépe porozumět tomu, jaké je v takové skupině vyrůstat. Získané informace sice nebude možné aplikovat na všechny skupiny ani jednotlivce, ale bude možné si na jejich základě udělat lepší představu o problematice, lépe těmito lidem porozumět. To může být užitečné např. pro rodiče či pedagogické pracovníky, kteří přijdou do kontaktu s dítětem ohroženým působením sekty.

Výzkumné otázky

Po stanovení výzkumného cíle je dále třeba stanovit výzkumné otázky a dát tak výzkumnému šetření směr. Výzkumné otázky zužují obecný problém na nějaké konkrétní téma, na které se soustředí výzkumné šetření.

Základní výzkumná otázka výzkumného šetření zní: Jak sekty a alternativní náboženská hnutí ovlivňují vývoj dětí jejich členů?

Pro dosažení stanoveného výzkumného cíle je třeba stanovit dílčí výzkumné otázky:

- Má náboženská skupina, ve které vyrůstali, pravidla, která se soustředí přímo na rodiny?
- Vnímají své členství rozdílně ti, kteří se do sekty narodili, a ti, jejichž rodiče konvertovali v průběhu života dítěte?
- Jakým způsobem jsou děti v sektách vychovávány?
- Vnímali jedinci sami osobně nějaký konflikt mezi výchovou rodičů a okolním prostředím?

4.2 Použité výzkumné metody

Vzhledem ke zvolenému tématu je výzkumné šetření kvalitativně orientované. Pro práci s konkrétními případy je žádoucí, aby výzkumník lépe porozuměl danému člověku, pochopil jeho názory či pocity v nějaké situaci. Právě to kvalitativní výzkum, oproti výzkumu kvantitativnímu, umožňuje. (Gavora, 2000, s. 31–32) Při zvolení kvalitativní metody je výsledkem hloubkový popis případu. Také je možné přizpůsobit se aktuální situaci či podmínkám a adekvátně reagovat. (Hendl, 2005, s. 52–53) Pokud např. vidím, že právě položená otázka není respondentovi příjemná, mohu ji přeformulovat, lépe vysvětlit nebo se prozatím věnovat jiným otázkám.

Pro samotný sběr dat byla zvolena metoda rozhovoru. Rozhovor je založený na verbální komunikaci mezi tazatelem a respondentem. V tomto výzkumném šetření byl použit rozhovor polostrukturovaný. Okruh otázek byl tedy stanoven předem, ale v případě potřeby je možné měnit pořadí otázek, pokládat upřesňující otázky a směřovat respondenty k rozvíjení odpovědí. Zároveň má tazatel přehled o tom, zda respondent otázce porozuměl. Při rozhovoru je možné se více zaměřit na osobní zkušenosti a pocity dotazovaného a zároveň pozorovat jeho reakci,

co on sám zdůrazňuje a co považuje za důležité. Důležité je, že při osobním rozhovoru lze snadno ověřit, že respondent skutečně patří do zvolené cílové skupiny.

Rozhovory jsem vedla s osobami, které alespoň část svého dětství prožily v náboženské sektě. Někteří v dané skupině zůstali, jiní se rozhodli ji opustit. Všichni respondenti jsou zletilí. Rozhovor s již dospělými respondenty jsem zvolila ze dvou důvodů. Prvním důvodem je, že by mi pravděpodobně rodiče nedovolili mluvit se svými dětmi bez jejich přítomnosti, navíc by se mi nejspíš nepodařilo shromáždit dostatečné množství respondentů. Druhým důvodem je skutečnost, že děti nemusí být schopné posoudit svou situaci s odstupem.

Na úvod rozhovoru jsem každého účastníka informovala o cíli výzkumného šetření, možnosti kdykoli rozhovor přerušit a ujistila ho o anonymitě. V některých případech mě respondenti pozvali k nim domů, někteří si přáli sejít se v neutrálním prostředí. Několik respondentů bylo ochotných vést rozhovor pouze přes elektronickou komunikaci bez webkamery. Během rozhovorů nedošlo k žádným problémům, pouze v jednom případě jsem měla pocit, že respondent rozhovor pochopil jako příležitost pro získání nového člena a rozhovor tak chvíli vypadal spíše jako nábor. Po položení otázky jsem vždy respondentovi dala prostor, aby měl možnost si odpověď promyslet. Nejprve jsem je nechala, aby mi sdělili to, co oni sami považovali za důležité, až poté jsem se dle potřeby doptávala na další informace. Někteří respondenti se otevřeně rozhovořili, jiní si své odpovědi déle promýšleli, odpovídali opatrně.

Respondentům byly položeny tyto otázky:

- Kolik Vám bylo let, když Vaši rodiče vstoupili do ...?
- Má Vaše skupina nějaká závazná pravidla či doporučení, která se týkají rodin a výchovy dětí?
- Vzpomínáte si, jak členství Vás a Vašich rodičů vnímala širší rodina?
- Jak vnímáte výchovu ze strany Vašich rodičů?
- Chodil/a jste do běžné školy, nebo jste byl/a vzděláván/a doma?
- Byl/a jste někdy vyloženě odrazován/a od kontaktu s lidmi mimo Vaši skupinu?
- Vnímál/a jste někdy v souvislosti se členstvím (Vaším nebo rodičů) nějaké obtíže?
- Vnímál/a jste Vaši skupinu jako oporu?
- Jaký vztah jste měl/a s vrstevníky mimo Vaši skupinu, např. se spolužáky?
- Pochyboval/a jste někdy o členství ve skupině? Pokud ano, kdy jste začal/a pochybovat?
- Uvažoval/a jste někdy o odchodu? Pokud ano, proč?

Těm, kteří z náboženské skupiny odešli, byly položeny dodatečné otázky:

- Kdy a proč jste se skupinu rozhodl/a opustit?
- Jste stále v kontaktu se svou rodinou?
- Jak Váš odchod přijala Vaše rodina a okolí?

Považuji za důležité uvést poznámku ke čtvrté otázce. Otázku jsem položila takto, protože mě zajímalo, co si respondent vybaví jako úplně první myšlenku a to, co on sám považuje za důležité. Pokud to bylo třeba, otázku jsem následně rozvinula doplňujícími otázkami.

4.3 Charakteristika respondentů

Cílovou skupinou jsou lidé, kteří strávili alespoň část svého dětství v náboženské sektě. Výzkumného šetření se účastnilo celkem osm respondentů, z toho pět mužů a tři ženy. Pouze tři respondenti skupinu opustili. Respondenti jsou různého věku, pohlaví a vyznání.

Jan, 24 let, hnutí Hare Kršna

Janovi rodiče do hnutí vstoupili, když mu bylo 8 let. Ke změnám docházelo už před samotným rozhodnutím do hnutí vstoupit. Rodiče četli knížky, které jim na ulici členové hnutí dali, občas chodili na jejich přednášky, přestali jíst maso. Matka Jana odhlásila ze školní jídelny a dávala mu s sebou vlastní vegetariánské obědy. V té době měl jen prarodiče z matčiny strany. Babička ze změny životního stylu rodiny neměla radost, ale své názory si nechávala spíše pro sebe, prý se bála, aby mohla Jana vídat. Když Jana hlídala, měla přísně zakázáno dávat mu k jídlu maso nebo vejce. Tyto pokyny nejprve dodržovala, Jan sám ji však přibližně ve 12 letech přemlouval, aby maso nevynechávala, dle jeho slov mu chybělo.

Mezi lidmi se začal cítit nepříjemně, když mu otec začal ráno malovat na čelo tilak (symbol, který si na čelo a tělo malují oddaní Kršny žlutou hlínou, pozn. autora). Za ten se před spolužáky styděl, na toaletách ho smýval. Spolužáci se s ním bavit nepřestali, ale někteří se mu za to často posmívali, i jeho kamarádi občas měli poznámky.

Dle jeho slov mu rodiče kontakt s vrstevníky mimo hnutí nezakazovali, ale byli mnohem radši, pokud trávil čas s lidmi, kteří byli také členy. Ti totiž jeho duchovní vývoj nebrzdili, ale naopak

mu na duchovní cestě pomáhali růst. Vnímali, že dospělí ani děti ve skupině se mu za tilak nebo oblečení jeho matky, která nosila sárí, neposmívali. To pro něj byla úleva – oproti škole se zde cítil bez výhrad přijímaný. Přestože se ve škole necítil být vyloženě šikanován a měl zde kamarády, jejich poznámky mu nebyly příjemné.

Když mu bylo 14 let, začal se i v hnutí cítit nepříjemně. Nevyhovoval mu režim hnutí a rodiny, chyběla mu možnost volby výběru trávení volného času. Rozhodl se proto vybrat střední školu dále od svého bydliště, aby mohl využít ubytování na internátu. S rodiči se kvůli tomu několikrát pohádal, ale nakonec na školu nastoupil. Na internátu cítil úlevu, spolužákům o jeho rodině a vyznání nic neřekl. Během studia si našel brigádu a šetřil peníze, aby se mohl co nejdříve osamostatnit.

Po ukončení školy v jeho 18 letech se domů nevrátil. Domluvil se se spolužákem ze školy a společně si pronajali byt. S rodiči o svých pocitech ohledně členství mluvil, ti ho ale příliš nepodpořili. Jednou za čas se s nimi vídá nebo si zavolají, ale Jan kontakt velmi omezil, protože mu není příjemné, že se ho pokaždé pokouší přesvědčit k návratu. S ostatními členy hnutí v kontaktu není. Z rodiny se tak vídá především se svojí babičkou, se kterou má velmi kladný vztah.

Lucie, 19 let, Svědkové Jehovovi

Lucie se do rodiny svědků Jehovových už narodila. V hnutí jsou také její prarodiče z obou stran, její rodiče se totiž seznámili na setkání skupiny. Protože všichni v jejím blízkém okolí patřili do stejné skupiny, jako malá vnímala styl rodiny jako běžnou normu. S rodinou mají jednou týdně rodinný večer, který se svými rodiči a sourozenci tráví rozpravou nad Bibli, společnou modlitbou nebo výtvarnými činnostmi. Dále pak společně navštěvují skupinová setkání. Rodiče na ni i její sourozence byli přísní a často jí citovali Bibli. Chápe ale, že to dělali proto, aby z ní vychovali slušného člověka.

Se spolužáky si příliš nerozuměla, vždy vnímala, že byla jiná. Mluvila jinak, zajímala se o jiné věci, oblékala se jinak. Na rozdíl od ostatních dívek vždy nosila sukně, které dosahovaly minimálně ke kolenům. Rodiče ji učili, že by neměla poslouchat pokleslou hudbu nebo číst nevhodnou literaturu. O těchto tématech se tedy se spolužáky bavit nemohla. Nejvíce svou odlišnost vnímala, pokud někdo ze třídy slavil narozeniny, dále na vánočních besídkách – tyto svátky totiž neslavila. Na rozdíl od spolužáků se tak neúčastnila např. přípravy vánoční a velikonoční výzdoby, což ji od kolektivu dále oddělovalo.

Později sama začala navštěvovat lidi u nich doma a mluvit s nimi o víře a smyslu života. Jednou zazvonila na dveře spolužáka, který se jí vysmál a ve škole o tom řekl spolužákům. Ti si pak z Lucie dlouho dělali legraci. Ve škole měla Lucie problém i s některými z učitelů, kteří s ní o její víře diskutovali.

O odchodu Lucie krátkou chvíli uvažovala poté, co se seznámila s jedním chlapcem. Byl však jiného vyznání. Věděla, že by ho její rodina nepřijala. Po několika měsících, kdy se Lucie nemohla rozhodnout, s ní přerušil kontakt. Od té doby Lucie o odchodu nepřemýšlela, dle jejích slov má celou svou rodinu a všechny přátele mezi svědky Jehovovými. Kdyby odešla, neměla by nikoho, protože její rodina by se s ní odmítla dále vídat. Sama říká, že už si na nastavený řád zvykla, vnímá ho jako jistotu a dnešnímu světu příliš nerozumí.

Patrik, 36 let, Svědkové Jehovovi

Patrikovi rodiče se ke Svědkům Jehovovým přidali až tehdy, když mu bylo 14 let. Prarodiče z matčiny strany jsou křesťané, z otcovy strany je věřící jen babička. Jeho rodiče byli vychováni ve víře, v neděli chodili do kostela. Ke Svědkům Jehovovým vstoupila nejprve Patrikova matka, otec vstoupil, aby se s ním nerozvedla. Patrik vstup svých rodičů nejprve neřešil, když ho však začali brát na setkání, přestal se cítit dobře. Vnímá zvýšený tlak na to, jak se obléká, jeho školní prospěch, zájmy a trávení volného času.

Právě jeho volný čas se stal častým zdrojem konfliktů. Patrik měl mnoho zájmů, z nich část rodiče neschvalovali. Stejně tak neschvalovali velkou část jeho přátel – nikdo z nich samozřejmě nebyl členem Svědků Jehovových, dokonce nebyli ani věřící. Patrikovi rodiče, především matka, se obávali, že ho svedou k „nemravnému životu“. Z aktivit, které dělal v různých zájmových klubech, ho odhlásila a snažila se ho co nejvíce zapojit do aktivit pořádaných právě společnostmi. S vrstevníky ve skupině si neměl co říct, do aktivit se zapojoval co nejméně.

Čím byl Patrik starší, tím více konfliktů v rodině přibývalo. Odmítal chodit na setkání, později se přestal účastnit rodinných večerů. Největší oporou pro něj byli přátelé ve škole. Několika nejbližším se se svou situací svěřil. Začal trávit hodně času v knihovně, kde si četl. Rodičům tvrdil, že se tam chodí učit, aby se příliš nevyptávali, kde a s kým byl.

Zlom nastal, když si Patrik našel přítelkyni. Věděl, že by ji jeho rodiče neschválili, proto jí svou situaci vysvětlil a před rodiči se o ní nezmiňoval. Jednou je však potkala jejich matka, když šli společně z kina a drželi se za ruce. Tento „hřích“ matka oznámila starším, a Patrik se musel

vyzpovídat. Na setkání také starší veřejně oznámili, co se stalo, a z Patrika tak udělali odstrašující případ.

Vzhledem k tomu, že Patrik se své přítelkyně nevzdal a dál rebeloval, nejenže v 18 letech odešel, ale byl ze společenství také vyloučen. Rodina s ním zcela přerušila kontakt, ostatním členům bylo také zakázáno ho kontaktovat. V současné době jsou Patrik a jeho přítelkyně sezdaní a vychovávají spolu syna. Patrika mrzí, že z jeho strany nemá syn prarodiče, ale zároveň nechce, aby byl syn vystaven takovému prostředí, ve kterém on sám vyrůstal. Prarodiče navíc ani o vnuka nejeví zájem.

Marek, 28 let, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů

Markova matka vstoupila do této církve poté, co ji opustil manžel a nechal ji s Markem samotnou a v dlužích. V té době bylo Markovi 6 let. Otec se už nikdy neozval, o Marka nejevil zájem, alimenty neplatil. Údajně utekl do zahraničí, ale Marek má tuto informaci pouze z doslechu.

Matka do církve vstoupila, protože jí její členové dávali najevo svůj zájem a ona u nich hledala oporu. Marek byl rád, že jeho matka začala opět chodit mezi lidi a usmívat se, navíc se seznámil s dětmi dalších členů, se kterými si mohl hrát. Byl také rád, že s matkou tráví více času – společně se věnovali biblickým studiím. Matka mu také kromě klasických pohádek začala předčítat materiály, které tato církev zpracovala právě pro děti. Jednalo se o různé biblické příběhy, publikace Kamarád nebo společně vybarvovali omalovánky z Písem.

Marek byl spokojený, v církvi měl přátele, se spolužáky ve škole také neměl problémy. Přestože si se spolužáky rozuměl, cítil se zvláště, když např. pili alkohol a on pokaždé odmítl. V tu chvíli se obvykle začali vyptávat nebo měli vtipné poznámky.

V 19 letech odjel na dvouletou misií do Kanady, což pro něj byla velká a velmi cenná zkušenost. Bavilo ho se s lidmi bavit o víře, mluvit s nimi o smyslu života a dalších důležitých věcech. Velmi se zdokonalil v angličtině, poznal mnoho nových lidí a také nové lidi do své církve přivedl. Také se tam věnoval komunitní pomoci a navštěvoval různé akce pořádané místními komunitami a samotnou církví.

Marek si v Kanadě dokonce našel přítelkyni, kterou požádal o ruku. Na svatbu se těšil, i když měl zvláštní pocit, který si neuměl vysvětlit. Nikdy předtím žádný vztah neměl, tak tento pocit považoval za nervozitu z nové situace. Krátce před 22. narozeninami se však stalo něco,

co Marek vůbec neočekával – zamiloval se do muže. Skutečnost, že by mohl být homosexuál, s ním otrásla, nevěděl, co má dělat. Svěřil se proto matce, která se šla poradit s biskupem. Marek podstoupil několik rozhovorů, které mu měly pomoci vrátit se na správnou cestu. Byl vnitřně rozpolcený, nechtěl být pro matku a své přátele zklamáním, zároveň byl však velmi zamilovaný. Když si biskup uvědomil, že se Marek nezmění, doporučil ostatním členům, aby s ním přerušili kontakt. Matka prý váhala, ale když viděla, že by se její přátelé mohli přestat bavit také s ní, přerušila s Markem veškerý kontakt. Marek tak byl v podstatě z církve vyhnán.

V současné době Marek navštěvuje terapeuta, který mu pomáhá se s danou situací vyrovnat. Marek po vyhnání nenáviděl sám sebe, vnímal svou orientaci jako zklamání. Postupně se však jeho stav lepší, snaží se svou orientaci přijmout a doufá, že jednou bude schopný navázat plnohodnotný vztah.

Martin, 30 let, hnutí Hare Kršna

Martin žil vždy jen s matkou, otce nikdy nepoznal. Myslí si, že ani matka sama neví, kdo je otcem. Když byl na prvním stupni základní školy, jeho matka dostala pracovní nabídku v německé pobočce jejich firmy. Nabídku se rozhodla přijmout a oba se tak přestěhovali do Německa. Martin sice procházel intenzivním kurzem němčiny, přesto však měl problém se domluvit, kvůli čemuž se cítil osaměle.

Právě v Německu se matka seznámila s filozofií hnutí Hare Kršna. Společně s Martinem začala často navštěvovat jejich přednášky, přestala konzumovat maso, alkohol i zelený čaj a začala se postupně „oprošťovat“ od materiálního života. Martin tomu příliš nerozuměl, ale v Německu měl jen matku, s prarodiči byl v kontaktu pouze prostřednictvím pohledů a telefonu. Navíc spolu s ní začal navštěvovat komunitu, kde se seznámil se stejně starými dětmi. Ty na něj byly milé, snažily se s ním dorozumět a někdy se ho i němčinu snažily doučovat.

Zhruba po roce a půl se jeho matka rozhodla bydlet společně s komunitou. V práci dala výpověď, aby se mohla plně soustředit na svůj duchovní vývoj. Místo toho se začala angažovat v komunitě a pracovala v Góvindě (obchod či restaurace provozované hnutím, pozn. autora). Martin byl vzděláván doma. Prakticky všechny jeho aktivity se odehrávaly buď v komunitě, nebo na veřejném zpívání mahámantry. Vzděláván byl společně s ostatními dětmi ženou, která původně pracovala jako učitelka. V komunitě děti automaticky nevykonávaly denní povinnosti s rodiči, ale pokud chtěly ten den pomáhat např. v kuchyni jiným členům, nebyl to problém. Martin říká, že v té době nerozuměl tomu, proč by se neměl stýkat s ostatními, ale matka mu

vysvětlila, že by ho mohli zkazit svým materiálním životem. V hnutí také každý dostává nové jméno od svého duchovního mistra. Nejprve si nemohl zvyknout, že ho matka oslovuje jinak, ale později už mu to přišlo přirozené.

Drobné problémy začal pocíťovat ve chvíli, kdy začal nosit tradiční oblečení, účes a malovat si tilak. Někdy si všiml, že si o něm lidé povídají, nebo se mu dokonce přímo smějí. Za to, jak vypadal, se nestyděl, ale ta pozornost mu nebyla příjemná, zvláště pokud zrovna nebyl venku s větší skupinou. Když s matkou přijeli na návštěvu za příbuznými, museli odpovídat na mnoho otázek. Většina příbuzných se spíše nevyjadřovala, ale dva strýcové se jim nahlas vysmáli.

Martin o odchodu nikdy neuvažoval ani své členství nezpochybňoval. V hnutí a jeho učení našel smysl života. Vědomí toho, že ví, jak věci skutečně fungují, že tu pro něj Kršna je, mu přináší úlevu. V současné době žije Martin opět v České republice. Nežije už v komunitě, ale často navštěvuje chrám nejen při příležitosti různých programů, ale také tam často vypomáhá.

Dana, 21 let, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů

Příběh Dany se od příběhů ostatních respondentů liší. Dana pochází z bohaté rodiny, vždy měla vše, co potřebovala nebo chtěla. Její otec byl pracovně velice často v zahraničí, v rádech týdnů i měsíců. Matka zastávala vysoce postavenou pozici v nadnárodní firmě, v práci trávila mnoho času. I doma se často zavírala do pracovny, kde ji Dana neměla rušit.

Vzhledem k tomu, že rodiče na Danu neměli čas a ostatní příbuzní bydleli daleko, měla Dana chůvu. Byla to mladá dívka po střední škole. Dana na ni ráda vzpomíná, protože byla milá, starala se o ni a pomáhala jí s úkoly. Chůva byla křesťanka, chodila do kostela, ale jinak svou víru nedávala výrazně najevo. Občas brala Danu na aktivity pro děti a mládež pořádané její církví. Podle Dany se skutečně jednalo o volnočasové aktivity, nejednalo se o výuku Bible nebo přednášky o víře. Dana se o víru své chůvy zajímala, často s ní o ní mluvila, ale byla čistě jen zvědavá.

O prázdninách po konci 8. třídy začala Dana přemýšlet, kam půjde na střední školu. Její rodiče trvali na gymnáziu, Dana si tím ale nebyla jistá. Ve škole sice prospívala, ale nepatřila k těm nejlepším. Navíc chtěla pomáhat lidem, ráda by proto šla na školu s takovým zaměřením. Rodiče jí však zařídili soukromé hodiny, které měla několikrát týdně. Učením tak Dana strávila hodně času nejen při škole, ale i o prázdninách. Dana se na gymnázium skutečně dostala. To bylo poprvé, kdy s ní rodiče oslavili nějaký její úspěch. Na gymnázium sice nastoupila,

ale nezvládala držet krok se spolužáky. Neměla sice problém ve všech předmětech, matematiku, fyziku a chemii však nezvládala. Na to její rodiče reagovali zvýšeným tlakem na samostudium a opětovným zařízením soukromých hodin.

Jednou cestou ze školy Dana potkala na ulici misionáře i místní členy církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Všichni to byli mladí lidé podobného věku, slušně oblečení, velmi pozitivně naladěni. Dana si s nimi velmi příjemně popovídala a přijala pozvání na další setkání. Říká, že měla konečně možnost si promluvit s někým svého věku, měla pocit, že jí rozumí, chápou ji a podporují. Začala aktivně navštěvovat jejich setkání, trávila s nimi čas, učila se o jejich víře. Přestože na ni rodiče neměli čas a příliš ji nekontrolovali, svoje aktivity před nimi tajila. Když dokončila gymnázium, našla si práci a v současné době spoří finance na svou misii, na kterou se chystá odjet. O odchodu nikdy neuvažovala, v církvi je spokojená. S rodiči se příliš nevidá, začala však častěji navštěvovat své prarodiče. Nejsou si příliš blízcí, ale snaží se své vztahy zlepšit.

Evan, 22 let, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů

Evana jsem potkala, když byl v České republice na misii. Jeho rodiče do církve vstoupili rok před tím, než se narodil. Jeho širší rodina není ve stejné církvi, ale říká, že v místě, kde žije, hraje náboženství určitou roli v životě téměř každého, takže se navzájem respektují.

Jeho rodiče se, co se rodinných záležitostí týče, řídili dle doporučení církve. Evan konkrétně zmínil dokument „Rodina: Prohlášení Světu“. Podle něj, na základě tohoto dokumentu, mají rodiče přímo posvátnou povinnost pečovat jeden o druhého, zaopatřovat potřeby dětí a učit je dodržovat Boží přikázání, protože se jednou budou před Bohem zodpovídat, jak důkladně tyto povinnosti plnili. Rodiče Evana učili, že rodina je základní jednotkou společnosti a že její rozpad by na jednotlivce, ale i větší celky přivedl pohromy. Sám vnímá, že rodiče ho vychovávali především příkladem. Uznává důležitost pravidel, ale cítí, že výsledky přijdou přirozeně. Cítí, že právě díky postavení rodiny v rámci církve mají jako rodina silnější vztah.

Evan chodil do běžné školy. Vztahy se spolužáky a dalšími vrstevníky hodnotí jako normální. Obvykle prý už o jeho církvi něco vědí (v místě jeho bydliště se jedná o poměrně početnou komunitu, pozn. autora), nebo dokonce sami věří. Říká, že respektuje i vrstevníky, kteří vidí svět a Boha jinak než on a tuto skutečnost zdůrazňuje citací jednoho z článků své víry: "Domáháme se výsady uctívati Všemohoucího Boha podle příkazů svého vlastního svědomí a dopřáváme všem lidem stejnou výsadu, nechť uctívají jakkoli, kdekoli nebo cokoli si vyvolí."

V souvislosti se svým členstvím nikdy nepocíťoval žádné problémy. Přiznává však, že byly chvíle, kdy měl o svém členství určité pochybnosti. V těchto chvílích spoléhal spíše na zkušenosti svých rodičů než na vlastní pocity. Časem si ale uvědomil, že ho církev změnila k lepšímu. Cítí, že se stále učí, a proto má někdy „něco, co by se možná dalo označit za pochybnosti“, ale jsou to spíše otázky. Ví, že na své otázky časem najde odpovědi, proto své členství obecně nezpochybňuje. Také konstatuje, že pokud je člověk zaměstnán konáním dobrých věcí, nemá ani o čem pochybovat. Díky svému členství také ví, že je snadné žít bez ohledu na ostatní, ale když se rozhodne žít pro ostatní a sloužit druhým, bude mít jeho život větší účel.

Církev pro něj představuje oporu, protože díky tomu, že je v učením jednotná po celém světě, vnímá Evan, že je součástí celosvětové rodiny. Ví, že bude vítán v každé budově jejich církve v jakékoliv zemi. Církev jej také podporuje duchovně, protože ho učí získávat odpovědi na duchovní otázky. Věřící, že když slouží druhým, slouží vlastně Bohu, což mu moc pomáhá, protože když pomáhá druhým, cítí se mnohem šťastnější.

Jitka, 18 let, Svědkové Jehovovi

Jitka se narodila půl roku poté, co její rodiče ke Svědkům Jehovovým vstoupili. Procházeli právě těžkým obdobím, Jitčin otec přišel o práci, spláceli hypotéku a do toho se narodila Jitka. V té době se cestou z nákupu setkali s kazatelem, který je vyslechl, povídal si s nimi a nabídl jim další setkání na shromáždění, kam Jitčini rodiče začali docházet 2x týdně.

Už od sedmi let chodila Jitka s rodiči rozdávat Strážnou věž. Protože bydleli v menším městě, často při tom potkávali své známé, kolegy z práce nebo spolužáky a jejich rodiče. Informace o tom, že rozdává letáčky „jehovistů“ se tak začala rychle šířit po škole. Když byla mladší, neměla se spolužáky žádné problémy, jen občas si z ní někdo dělal legraci. Asi v páté třídě se posměšky začaly stupňovat. Oproti jiným dívkám ve třídě chodila na svůj věk oblékaná velmi slušně, rodiče jí nedovolili nosit žádné výrazné barvy, trička s velkými potisky, nikdy nenosila kraťasy, kalhoty měla, jen když byla opravdu velká zima. Matka si také nepřála, aby se třídou jezdila na školní výlety, které zahrnovaly návštěvu bazénu.

Jitku mrzelo, že jako její spolužáci neslavila narozeniny ani jiné svátky. Když si po vánočních svátcích spolužáci vyprávěli, co dělali a co dostali k Vánocům, neměla, jak se do rozhovoru zapojit. Stejně tak často nevěděla, o jakém filmu nebo hře spolužáci mluví, protože hry nehrála

vůbec, filmy a knížky jí schvalovali rodiče. V kolektivu se tak cítila trochu odstrčená, ale nikdy neměla pocit, že by se k ní spolužáci chovali vyloženě ošklivě.

Jitka měla a stále má se svými rodiči dobré vztahy, i když uznává, že byli mnohem přísnější než rodiče jejích spolužáků. Vždy tu pro ni byli a mohla se s nimi poradit. První velká hádka vznikla, když od své babičky dostala panenku, která byla oblečená jako čarodějka. Otec babičce vynadal, že takové dárky jsou pro jejich dceru nevhodné. Po jejím odjezdu dal Jitce dlouhou přednášku o tom, že je magie špatná, a panenku vyhodil, což Jitka obřečela. Předmětem další hádky byly její šaty, které si chtěla vzít na maturitní ples své sestřenice, protože podle rodičů měly příliš křiklavou barvu a úzká ramínka dostatečně nezakrývala ramena. Konflikty však nikdy nebyly tak významné, aby narušily rodinné vztahy. Členstvím rodiny ve společenství však utrpěly vztahy s širší rodinou. Dědeček z otcovy strany se s nimi zcela odmítl vídat, babička za nimi občas přijela. Prarodiče z matčiny strany se po incidentu s panenkou odmítli vídat s Jitčíným otcem, s Jitkou se tak scházeli výlučně venku nebo u nich doma. Později však kontakt také omezili.

Nikdy neměla pochybnosti o víře samotné, spíše ji někdy mrzelo, že jsou na ni rodiče tak přísní a že nemůže dělat věci, které její spolužáci běžně dělali. O odchodu z hnutí nikdy neuvažovala, má tam všechny své přátele, blízkou rodinu a víra samotná je pro ni velmi důležitá. V současné době je Jitka zasnoubená, se svým snoubencem, který je také svědek Jehovův, plánují svatbu na konci léta.

4.4 Výsledky výzkumného šetření

V této části práce jsou představeny výsledky výzkumného šetření. Přestože možnost zobecnění je poněkud omezená, umožňují lépe pochopit situaci a pocity respondentů.

Z rozhovorů s respondenty jsem získala velké množství informací. Jednotlivé rozhovory jsem následně přepsala do jednoho souboru. Dalším krokem bylo získané informace analyzovat, roztrždit a vzájemně porovnat. Za tímto účelem jsem vytvořila jednotlivé kategorie (např. „rodina“, „vrstevnické skupiny“...), do kterých jsem informace od respondentů třídila. V takto roztržiených informacích je následně možné hledat podobnosti, nebo naopak výrazné rozdíly v odpovědích. Přestože jsem informace roztržídila, bylo nutné na odpovědi respondentů nahlížet jako na celek, protože se někdy jednotlivé kategorie vzájemně prolínaly.

Pravidla týkající se rodin

Z rozhovorů s respondenty vyplývá, že všechny skupiny, jimiž jsou členy, mají více či méně rozpracovaná pravidla či doporučení týkající se rodin a rodinného života. Členové hnutí Hare Kršna čerpají z pokynů v náboženských textech jejich zakladatele, např. z Bhagavad-Gíty. V současné době ovšem, přinejmenším na území České republiky, dochází k určitým odklonům od původních textů. Děti například už nejsou v pěti letech posílány do gurukul na výchovu ke svému duchovnímu mistrovi. Často jsou vzdělávány doma, příp. v běžných školách. Svědkové Jehovovi, stejně jako Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, mají pro své členy rozsáhlé a rozmanité materiály týkající se právě rodinného života. Materiály zpracovávají témata rodinného života obecně i otázky týkající se výchovy dětí v různém věku. Dostupné jsou v tištěných brožurách i v elektronické podobě. Také jsou dostupné materiály zpracované přímo pro děti – biblické příběhy, krátké pohádky nebo omalovánky s biblickými výjevy.

Lze říct, že se náboženské skupiny dají rozdělit do tří kategorií. V první kategorii jsou skupiny, v nichž má rodina nezastupitelnou roli a plní obvykle všechny své rodinné funkce. Sem je možné zařadit Svědky Jehovovy nebo Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů. Přestože zdůrazňují význam rodiny, i zde se najdou prvky, které mohou rodinné vztahy oslabit. Jedná se např. o výběr partnera nebo „nevhodné“ chování některých členů rodiny. V těchto situacích může poměrně snadno převážit nauka skupiny nad rodinnými vztahy.

Druhou kategorií představují skupiny, v nichž jsou některé funkce narušeny/oslabeny nebo se nějakým způsobem narušují její vazby. U těchto skupin je možné pozorovat převahu doktríny nad rodinným životem. Např. u hnutí Hare Kršna jde o dodržování přísného celibátu. Jakékoliv projevy intimity manželského páru jsou omezeny na styk jednou měsíčně, a to pouze pokud manželé chtějí zplodit potomka. Dalším příkladem může být dříve zmíněné posílání dětí na výchovu do gurukul. V našem prostředí sice děti do gurukul posílány nejsou, stále je však možné mluvit o jakési „kolektivní výchově“. Před rodinnými vztahy je tak upřednostněn vztah s Bohem. V takových skupinách tedy rodina nepředstavuje samostatnou jednotku, rodinné soukromí je zde poměrně omezeno.

V třetí kategorii jsou rodinné funkce a role velmi silně potlačovány a záměrně oslabovány. Protože nikdo z respondentů do takové skupiny nepatří, uvedu jako příklad dříve zmíněnou Rodinu (Děti Boží) Davida Berga. V této skupině se rodinné jednotky a vazby vnímaly jako překážka komunitního života. Centrální rodičovskou postavou zde byl sám Berg, příliš soudržné rodiny a páry byly pod různými záminkami rozdělovány. K tomu sloužila i velmi nevázaná sexuální pravidla.

Vliv narození do skupiny/konverze na vnímání vlastního členství

Vzhledem k počtu respondentů nelze vyvodit jednoznačný závěr. Je pravda, že všichni respondenti, kteří se do své náboženské skupiny již narodili, v ní také zůstali. Zároveň také nikdo z nich o odchodu neuvažoval ani nevyjádřil pochybnosti. Sektu je často velmi obtížné opustit i v případě, že do ní jedinec vstoupil dobrovolně jako dospělý. Pro osoby, které se do ní narodily, je odchod ještě komplikovanější – znamená totiž popřít vše, čemu věřili a v čem byli celý život vychováváni. Takové osoby neví, že jsou členy skupiny, která je majoritní společností považována za sektu, ale věří, že žijí „v pravdě“, nebo mezi vyvolenými v závislosti na tom, jak se skupina sama prezentuje. Děti se obvykle učí náboženskou nauku skupiny ještě dříve, než nastoupí do školy, nebo do školy nenastoupí vůbec a jsou vzdělávány doma.

Opustit sektu, do které se jedinec narodil, často neznamená jen opustit, v co věřil, ale také přijít o rodinu a všechny své přátele. Odpadlíka se rodina často zřekne, přátelé s ním přeruší kontakty, aby se sami nemuseli zpovídat starším/vůdcům. Představa, že by mohl zůstat úplně sám, je obvykle děsivá, a tak člověk raději setrvá ve skupině.

Jak svou situaci vnímají ti, jejichž rodiče konvertovali v průběhu života dítěte, závisí na několika faktorech. Jedním z nich je např. věk dítěte. Pokud je dítě již ve věku, kdy se od rodičů spíše separuje, má vybudované vazby na vrstevnické skupiny a svůj životní styl a zvyklosti, bude pro něj pravděpodobně těžší se přizpůsobit rodičům. Pokud po něm rodiče navíc požadují, aby se přestal vídat s kamarády, které má, nejedl potraviny, které do té doby běžně jedl, modlil se a věřil v něco, čemu sám nevěří, případně tomu nerozumí, není zcela překvapující, že si dítě zvolí nějakou formu protestu. Pokud je dítě ještě malé a na rodičích závislé, snadněji se přizpůsobí. Samozřejmě může být ze změny zmatené a proti změnám a novým pravidlům také protestovat, ale tyto protesty obvykle nejsou tak výrazné jako u starších dětí.

Pokud mluvíme o starších dětech, dalším faktorem, na kterém záleží, je rodinná atmosféra a vztahy v rodině. Pokud v rodině panuje vřelá atmosféra a pevné vazby, dítě bere své rodiče jako vzor a rodina sdílí stejné názory, hodnoty a postoje, je pravděpodobnější, že dítě bude ochotnější s rodiči o jejich víře mluvit, respektovat ji nebo ji přímo přijmout za svou. Naproti tomu, pokud se dítě snaží vůči rodičům spíše vymezovat, jejich postoje a názory nesdílí, lze očekávat, že nepřijme ani jejich novou víru.

Kromě blízké rodiny také záleží na vztazích se širší rodinou a okolím. Pokud je širší rodina stejného vyznání a většinu kontaktů s vrstevníky tvoří další děti z náboženské skupiny, je

pro dítě přirozené tento životní styl přijmout a nezpochybňovat. Pokud ale dítě udržuje (s vědomím rodičů nebo bez něj) kontakty i s lidmi mimo danou skupinu, např. s prarodiči, má se komu svěřit se svými pochybnostmi, není pro něj představa odchodu tak děsivá, protože i bez své skupiny má nějakou oporu.

Způsob výchovy dětí v sektách

Způsob výchovy dětí závisí nejen na konkrétní sektě, ale také na místních zvyklostech a míře integrace rodičů ve skupině. V České republice např. nejsou děti v hnutí Hare Kršna posílány do gurukul, ale v Indii je stále běžné, že tráví větší část dne (někdy i celé dny) ve společnosti svého duchovního mistra.

Všichni respondenti, kteří skupinu opustili, se shodují, že měli pocit, že jsou pro rodiče až na druhém místě. Na prvním místě byla nauka skupiny a povinnosti spojené s členstvím. Ti, kteří jsou stále členy, stejné pocity nezmiňovali. Pravděpodobně vzhledem k tomu, že stále sdílí stejné hodnoty jako jejich rodiče a sami staví na první místo Boha, vnímají přístup svých rodičů jako správný.

Někteří z těch, jejichž rodiče konvertovali až během života svých dětí, uvedli ochlazení vztahů s rodiči. Rodičům se proto postupně přestávali svěřovat a měli před nimi stále více tajemství.

Pokud jde o cílené omezování kontaktu dítěte s vrstevníky, lze opět pozorovat rozdíly v odpovědích těch, kteří ve skupině zůstali, a těch, kteří z ní odešli. Ti, kteří odešli, vnímali tlak na to, aby s vrstevníky mimo skupinu čas netrávili. To je patrné zvláště u Patrika, který už měl vybudované vztahy s vrstevníky a trávení času s nimi se často stalo předmětem domácích konfliktů. Také uvedli, že v pozdější době jim trvalo déle navázat přátelské vztahy z důvodu opatrnosti vůči cizím lidem, ale zároveň dodávají, že se nejednalo o výrazný problém, který by jim zcela bránil tyto vztahy navázat. Ti, kteří zůstali, většinou tvrdí, že jim kontakt s lidmi mimo skupinu nikdo vyloženě nezakazoval, spíše své odpovědi formulovali tak, že rodiče byli radši, když trávili čas „mezi svými“. Také dodávají, že později pochopili, že je rodiče vedli spíše ke kontaktu s vrstevníky z vlastní skupiny pro jejich dobro. Nevhodně zvolení přátelé by je mohli vést k nesprávnému chování a brzdit tak jejich duchovní vývoj.

To, jak rodiče ovlivňují volný čas dětí, záleží na konkrétní skupině. V hnutí Hare Kršna jsou oddaní vedeni k tomu, že všechny činnosti mají vykonávat pro Kršnu, a k tomu také vedou své děti. To znamená, že se vyhýbají „zbytečným“ činnostem – pokud chtějí sportovat, sportují až poté, co si splní všechny své povinnosti, kromě náboženských materiálů prakticky nečtou

knihy, jen ty např. o řemeslech či zemědělství, pokud potřebují informace. Jejich volný čas se tak skládá především z oddané služby a odříkávání mahámantry. Samozřejmě malé děti si hrají, ale zároveň jsou také odmalička vedeny k oddané službě – dle svých možností pomáhají s pracemi a účastní se obřadů. Přístup rodičů k trávení volného času shrnul Jan takto: „Nevyhovoval mi ten režim. Dospělí mluvili o hodnotách, kterým jsem nerozuměl, nebo si jimi nebyl úplně jistý. Nebavilo mě jezdit rozdávat knížky, veřejně zpívat, každý den ve 4:30 vstávat k rannímu zpívání. Spolužáci řešili holky, fotbal, chodili do kina... a já chodil na přednášky, odříkával mahámantru a zdobil oltář s obrázky božstev.“ Členům Svědků Jehovových i Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů je také doporučováno usměrňovat volnočasové aktivity svých dětí. Patří sem např. zmíněné rodinné studium Bible a aktivity v rámci rodinného večera. Rodiče by měli dohlédnout na to, aby aktivity dětí neohrožovaly jejich mravní vývoj. Jeden z respondentů mi například sdělil, že nesměl číst Harryho Pottera ani žádné další knihy, kde by se v nějaké formě vyskytovala jakákoliv magie.

Žádný z respondentů neuvedl, že by měl pocit jakékoli formy zanedbávání ze strany rodičů. Pouze respondent z hnutí Hare Kršna uvedl, že vzhledem ke snaze rodičů žít nemateriálním životem, vlastnil prakticky jen nezbytné věci. Nové oblečení se nekupovalo, pokud bylo starší nositelné. Také mu nevyhovovaly stravovací návyky rodičů – masné produkty tak jedl potají.

Konflikt mezi výchovou a okolním prostředím

V této oblasti se odpovědi respondentů různí. Někteří z respondentů uvedli, že se potýkali s posměšky ze strany svého okolí, především ve školním prostředí. Někdy dokonce nejen ze strany spolužáků, ale také učitelů. Někteří se kvůli tomu cítili nepříjemně, jiní to bez větších obtíží přešli. Někdy se konflikty odehrávají také v širší rodině. S tím se setkal také Martin: „Opili se a ptali se nás, kde jsme nechali zbytek cirkusu. Nahlas se smáli, když jsme odmítli jídlo, které nebylo vegetariánské, začal jeden z nich křičet, jestli nám tak vymyli mozky, že pro nás už není nic dost dobré.“. Právě konflikty v rodině mohou především u mladších dětí způsobit zmatek, především pokud zcela nerozumí tomu, co je vlastně předmětem konfliktu.

Jeden z respondentů uvedl, že poté, co si uvědomil svoji homosexuální orientaci, se dostal do konfliktu nejen s tím, v co téměř celý život věřil, ale i se svou rodinou a v podstatě všemi přáteli. Taková situace je velmi stresující, protože jedinec je najednou úplně sám a zmatený. Přiznat jinou orientaci sám sobě i blízkým může být náročné samo o sobě, natož pokud jedinec celý život vyrůstá ve skupině, ve které je homosexualita nepřípustná. Jiný respondent neměl

s rodinou dobré vztahy, protože proti jejich víře otevřeně rebeloval. Z domu odešel prakticky hned, kdy to bylo možné, ale sám říká, že přes to všechno se mu představa, že skutečně může zůstat úplně sám, zdála děsivá. Natolik děsivá, že okamžik uvažoval nad tím, zda by nebylo lepší zůstat, nicméně tuto myšlenku téměř okamžitě zavrhl.

Respondenti, kteří přiznali, že někdy o skupině a jejích naukách pochybovali, většinou uváděli, že měli pocit, že se neměli komu svěřit. Příbuzným a blízkým ze stejné skupiny se svěřit báli, protože nevěděli, zda by se nešli poradit s autoritami ve skupině. Takový jedinec by se pak musel zpovídat a zároveň by mohl sloužit jako odstrašující případ zbytku skupiny. Ti, kteří ve skupině zůstávají, si své pochybnosti nechali pro sebe. Ti, kteří skupinu opustili, o nich mluvili se širší rodinou nebo s přáteli, ve kterých nacházeli oporu. Hledat organizace, které se na podporu osob ohrožených náboženskými skupinami zaměřují, např. na internetu, se nepokusili, protože je ani nenapadlo, že by organizace zabývající se touto problematikou existovaly. Někteří také přiznávají, že by se o tomto problému styděli mluvit s cizím člověkem. Pouze jeden respondent vyhledal pomoc terapeuta, protože se mu „obrátil život naruby“, a potřeboval někoho, kdo mu pomůže se s novou situací vyrovnat.

4.5 Shrnutí výsledků a diskuse

V první řadě je nutné uvést, že vzhledem k počtu respondentů, rozdílech v jejich zkušenostech a situaci se nejedná o reprezentativní vzorek a výsledky je možné zobecnit pouze do určité míry. Aby bylo výsledky možné skutečně zobecnit, bylo by nutné provést déletrvající šetření s větším počtem respondentů, případně zkoumat konkrétní sektu. V problematice zkoumání náboženských společností jsou výsledky často ovlivněné velkým množstvím proměnných, a to jak napříč různými skupinami, tak rozdíly mezi členy v rámci jedné skupiny. Výsledky jsou tak spíše jakousi sondou do života daných jedinců, která může poukázat na možné problémy, rizika, ale i přínosy, se kterými se ti, kteří vyrostli v náboženské sektě, mohli setkat.

Nauka skupiny může mít velký vliv na postoje rodičů k dětem a rodičovství obecně, protože jednak působí na základní hodnotovou orientaci, jednak prostřednictvím různých pravidel a doporučení také na samotnou oblast výchovy. Dle konkrétní nauky dochází buď k podpoře rodiny, nebo naopak omezování rodinného života. Příkladem může být např. výchova dětí všemi členy v komunitě.

Vliv náboženské skupiny se také projevuje v aspektech sociálního života dítěte, tyto aspekty mohou být jak negativního, tak pozitivního charakteru. Mezi negativní můžeme zařadit např. omezení navazování vztahů pouze na členy vlastní skupiny nebo cílené omezování citových projevů a pochybností. Z těch pozitivních můžeme jmenovat např. osvojení režimu, prosociální orientaci nebo zájem o životní prostředí. Vždy však záleží na konkrétní skupině. Pokud jde o otázku ztráty dětství a přijímání neadekvátních rolí, není možné jednoznačně odpovědět. Opět velice záleží na dané skupině a rodinné struktuře. V mém výzkumném šetření tuto situaci naznačil pouze jediný respondent, ani ten ji však neoznačil za problematickou.

Rodiče mohou ovlivňovat volbu přátel dítěte, způsob oblékání a regulovat způsob trávení volného času. Určitá regulace je samozřejmě žádoucí v každé rodině, která vychovává děti, nicméně v některých sektách může být výchova poměrně rigidní. Za nevhodné přátele mohou být označeni všichni, kteří nejsou členy dané skupiny, přestože jinak by vyhovovali kritériím „mravní čistoty“. Regulací také prochází výběr hudby a literatury, kdy v nejkrajnějších případech je za jedinou vhodnou literaturu označena náboženská literatura dané skupiny. Tím může nastat situace, kdy se dítě často nemůže zapojit do konverzace vrstevníků, protože o daném tématu nic neví nebo má špatný pocit, protože ho vždy učili, že „je to špatné“. Tato rigidita může snížit schopnost dítěte adaptovat se na nové životní situace.

Co se týče vlivu skupiny na rodinné vztahy, opět záleží jak na dané skupině, tak na konkrétních jedincích. Může docházet k rozkolům kvůli neochotě některých členů rodiny přijmout vnucované vyznání. Naopak také může dojít k pevnějšímu semknutí rodiny. Častěji dochází k ovlivňování vztahů se širší rodinou, především odrazováním od kontaktu s nevěřícími.

Život v sektě má také vliv na vývoj náboženské orientace a životního stylu dítěte. Často dochází k akceptaci víry a životního stylu rodičů, někdy pak naopak k jeho radikálnímu odmítnutí. Samozřejmě je možné, že si daný jedinec najde svou vlastní duchovní cestu, ale obvyklejší jsou dvě předchozí možnosti.

Nutno podotknout, že život v sektě může mít i určité pozitivní vlivy na život dítěte. Jedním z výraznějších je např. prevence v oblasti užívání návykových látek, jelikož pravidla mnoha skupin užívání těchto látek zcela zakazují. Obvykle tyto skupiny zavrhnou další jevy, které jsou považovány za společensky škodlivé jako např. rasismus či netoleranci k tělesným postižením. Dále můžeme jmenovat např. vědomí určitého řádu. Skupiny, které se alespoň částečně zaměřují na podporu slabších (charita apod.), také podporují rozvoj prosociálního chování.

Vliv sekty na dítě a to, zda jej můžeme označit jako ohrožující, závisí na několika faktorech. V první řadě záleží na nauce konkrétní skupiny a samotných členech. Je rozdíl, zda skupina vnímá dítě jako dar a rodina má ve skupině určitou podporu, nebo zda se oblasti rodičovství a výchovy vůbec nevěnuje. Od toho se také odvíjí míra autonomie rodiny v dané náboženské skupině. Nezanedbatelným faktorem je také vztah mezi rodiči a dětmi, zda v rodině panují vřelé vztahy, rodina plní své funkce a míra ovlivnění rodiny naukou skupiny. Dalším faktorem je míra otevřenosti skupiny k vnějšímu světu. Je důležité, zda má dítě možnost navazovat vztahy i mimo svou skupinu a udržovat vztahy se širší rodinou, nebo zda je od okolí spíše izolováno a od kontaktu s ostatními odrazováno. Velmi také záleží na míře rigidity prostředí v konkrétní skupině, především v oblasti výchovy.

Za velmi důležité považuji pozastavit se nad sdělením respondentů, že nevěděli, kam se v případě potřeby obrátit pro radu nebo pomoc. Přitom přístup k informacím a podpora další osoby může mít velmi výrazný vliv na to, zda jedinec skupinu opustí, či v ní zůstane. Domnívám se, že by bylo vhodné informace o organizacích zabývajících se problematikou sekt a podporou jejích členů zařadit do školních preventivních programů. Je třeba, aby jedinci ohrožení působením sekty věděli, kde hledat informace, stejně tak jako to, že konzultace s těmito organizacemi mohou být zcela anonymní.

Téma dětí vyrůstajících v náboženských skupinách rozhodně nepovažuji za vyčerpané, naopak se domnívám, že se přímo nabízí jeho další rozpracování. Jedním ze směrů může být zmapování počtu dětí (v rámci ČR), které vyrůstají v náboženských sektách. Na to by také bylo možné navázat zpracováním konkrétních kazuistik. Dalším tématem vhodným ke zkoumání je informovanost pedagogických pracovníků o sektách a o tom, zda ví, jak pracovat s dětmi ohroženými působením sekt. Nabízí se také zkoumání způsobu výchovy a jejího vlivu na osobnostně-sociální rozvoj dítěte v konkrétní sektě, nicméně získávání dat může být poněkud problematické z důvodu menšího počtu vhodných respondentů a také uzavřenosti některých skupin.

Pokud bych diplomovou práci začínala psát znovu se současnými zkušenostmi, věnovala bych více času hledání respondentů a pokusila bych se sehnat více těch, kteří skupinu opustili. Shánění těchto respondentů pro mě bylo relativně obtížné, protože vzhledem k daným kritériím (prožití dětství v sektě a její opuštění) se jedná o poměrně malou skupinu vhodných respondentů. Také jsem se několikrát setkala s tím, že se mnou tyto lidé z různých důvodů zkrátka mluvit nechtěli, a to ani přes mou záruku absolutní anonymity. Nesouhlasili ani s rozhovorem bez osobního setkání, např. přes Skype bez zapnuté kamery.

Závěr

Diplomová práce se věnovala dětem, které žijí v náboženských sektách. Jejím cílem bylo zkoumat vliv sekty na vývoj osobnosti dítěte. Tohoto cíle bylo dle mého názoru dosaženo.

Ve třech teoreticky orientovaných kapitolách jsem vypracovala odbornou rešerši z dostupných literárních i internetových zdrojů, díky které se čtenář práce může seznámit se základními tématy, která úzce souvisí s řešeným tématem.

V první kapitole jsem řešila problematiku sekt obecně, jedná se tedy o úvodní vhled do problematiky sektářství. Obsahuje informace o mechanismech sekt, její organizaci, způsobech získávání členů, rizicích spojených s členstvím v sektě a možnostech opuštění sekty.

Druhá kapitola obsahovala stručné informace o vývojových stádiích dítěte a propojení jednotlivých stadií s působením sekty na vývoj dítěte. Součástí kapitoly jsou také informace vztahující se k řešení problematiky sekt ve školním prostředí, zdůrazněna je především důležitost primární prevence na školách.

Poslední kapitola rešerše obsahuje několik příkladů náboženských skupin, se kterými je možné se na území České republiky setkat. Účelem bylo především to, aby čtenář získal lepší představu o konkrétních skupinách, jejich nauce a zvycích.

V poslední kapitole jsem představila vlastní výzkumné šetření, jehož cílem bylo získat informace o zkušenostech respondentů s dětstvím v náboženské skupině. Tohoto cíle bylo dle mého názoru dosaženo. V rámci šetření jsem realizovala rozhovory s osobami, které prožily své dětství, nebo alespoň jeho část, v náboženské sektě. Výsledky výzkumného šetření jsem popsala a shrnula v posledních dvou podkapitolách.

Vliv, který má sekta na vývoj dítěte, se promítá především do hodnotových orientací dítěte a také do vztahu s rodinou a vrstevníky. Mezigenerační vztahy jsou přitom pro děti velmi důležité. Udržování vztahu s prarodiči pomáhá dětem s ukotvením v rodinných vztazích a porozumět svému postavení v nich. Děti také mají možnost začít stárnutí a stáří vnímat jako běžnou součást života. Někdy se také dítě se svými problémy svěří raději prarodičům, pokud jsou tolerantnější než jeho rodiče. Stává se také, že prarodiče, na rozdíl od rodičů, podpoří dítě ve výběru jeho životní cesty, což je pro něj velice důležité. Vlivem sekty jsou někdy tyto vztahy omezovány, nebo dokonce vůbec nevzniknou.

Stejný vliv může mít sekta také na vztahy s vrstevníky. I tyto vztahy jsou pro dítě důležité, protože ve vrstevnické skupině si může zkusit různé sociální role, učí se vnímat a reagovat

na potřeby ostatních, respektovat názory ostatních, učí se řešit spory a projevovat vlastní názor. Také si osvojují samostatnost, iniciativu a organizovanost. Pokud sekta tyto vztahy omezuje, omezí dítě pocit sounáležitosti právě na danou sektu. V té sice také může navázat vrstevnické vztahy, nicméně tyto vztahy a chování daných jedinců se opět řídí pravidly sekty.

Pozornost také vyžaduje prohlášení respondentů, že nevěděli, kam se při odchodu mohou obrátit pro pomoc a podporu. Ta má přitom velký, někdy dokonce rozhodující, význam. Je velice důležité, aby lidé měli povědomí o tom, že takové organizace existují a je možné u nich hledat podporu i informace. V práci jsem proto uvedla, že by bylo vhodné o těchto skutečnostech informovat v rámci primární prevence na školách.

Vzhledem k tomu, že práce obsahuje stručné shrnutí problematiky a také náhled do života a dětství respondentů, může sloužit k základní orientaci v problematice osobám, které znají dítě ohrožené působením náboženské sekty nebo pracují s oběťmi sekt. V práci jsem také navrhla další možné oblasti zkoumání.

Mým cílem nebylo jednoznačně odpovědět na otázky týkající se vlivu sekty na vývoj dítěte, protože to v důsledku příliš vysokého množství působících proměnných není možné. Mou snahou bylo spíše získat o těchto lidech lepší představu a moci je tak snáze pochopit.

Seznam zdrojů

A. Č. BHAKTIVÉDANTA SWAMI PRABHUPÁDA. *Bhagavad-gītā taková, jaká je: s původními sanskrtskými texty, přepisem do latinského písma, českými synonymy, překlady a podrobnými výklady*. [Grodinje]: Bhaktivedanta Book Trust, c1998, xiii, 926 s. ISBN 91-7149-405-7.

ABGRALL, Jean-Marie. *Mechanismus sekt*. Praha: Karolinum, 2000, 253 s. ISBN 80-7184-774-7.

BĚLÍK, Václav, Stanislava SVOBODA HOFERKOVÁ a Blahoslav KRAUS. *Slovník sociální patologie*. Praha: Grada, 2017, 120 s. Pedagogika. ISBN 978-80-271-0599-1.

BLAŽEK, Roman, Vratislav POKORNÝ a Jana TELCOVÁ. *Nebezpečí sekt*. Brno: Ústav psychologického poradenství a diagnostiky, 2003, 239 s. ISBN 80-86568-07-5.

CPoNS. *YMCA Olomouc: Křesťanské sdružení mladých lidí* [online]. Nedatováno [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <http://www.olomouc.ymca.cz/cpons/>.

Čemu svědkové Jehovovi věří? *JW.ORG* [online]. © 2021 [cit. 2021-8-24]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/cemu-svedkove-jehovovi-veri/>

DĚKANOVSKÁ, Kateřina. *Nová náboženská hnutí*. První vydání. Praha: Husův institut teologických studií ve spolupráci s Vysokou školou zdravotnictví a sociální práce sv. Alžbety, detašované pracoviště Praha, 2015. 147 stran. Učební texty Husova institutu teologických studií. ISBN 978-80-904964-8-4.

FUJDA, Milan a Dušan LUŽNÝ. *Oddaní Kršny: hnutí Haré Kršna v pohledu sociálních věd*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, 255 s. ISBN 978-80-7043-951-7.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015, 774 s. ISBN 978-80-262-0873-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

CHMELÍK, Jan. Sekty. *Kriminalistika: časopis pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Odbor vydavatelství a tisku MV ČR, 2003, **36**(2), 104. ISSN 1210-9150.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

KERN, Chantal a Johannes JUNGBAUER. Long-Term Effects of a Cult Childhood on Attachment, Intimacy, and Close Relationships: Results of an In-Depth Interview Study. *ResearchGate* [online]. 2020 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://1url.cz/YKyxB>

MATTHEWS, Cynthia H. Second-Generation Adult Former Cult Group Members' Recovery Experiences: Implications for Counseling. *ResearchGate* [online]. 2014 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://1url.cz/WKyYm>

MISAUEROVÁ, Anežka a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Dětství a sekta*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, 28 s. ISBN 80-86991-83-0.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie pro sociální pracovníky*. Brno: MSD, 2008. 194 s. ISBN 978-80-7392-069-2.

MUSTER, Nori. Authoritarian Culture and Child Abuse in ISKCON. *ICSA Articles 1* [online]. 2004 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: <https://articles1.icsahome.com/articles/authoritarian-culture-and-child-abuse-in-iskcon>

MYTTON, Jill. The toll of growing up in a religious cult. *ScienceDaily* [online]. 2013 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2013/07/130712084501.htm>

NEŠPOR, Zdeněk R. a Zdeněk VOJTÍŠEK. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2015, 655 s. ISBN 978-80-246-3315-2.

Oblékání a vzhled. *Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů* [online]. ©2022 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/for-the-strength-of-youth/dress-and-appearance?lang=ces>

PORTERFIELD, Kay Marie. *O sektách*. Přeložila Markéta HRBKOVÁ-BIDLOVÁ. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1997, 173 s. Linka důvěry. ISBN 80-7106-233-2.

Proč svědkové Jehovovi neslaví narozeniny? *JW.ORG* [online]. © 2021 [cit. 2021-8-27]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/narozneniny/>

PROFANT, Vít a Ivan Odilo ŠTAMPACH. Co je a co není sekta. *Dingir: časopis o sektách, církvích a nových náboženských hnutích*. Praha, 2000, 3(4), 5-6. ISSN 1212-1371.

Protiklady v mladém generaci. *Pastorace.cz* [online]. 2005 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <https://www.pastorace.cz/clanky/protiklady-v-mlade-generaci>

ROCHFORD, Burke E., Jr. a Jennifer HEINLEIN. *Child Abuse in the Hare Krishna Movement: 1971–1986*. ISKCON Communications Journal: ICJ. 1998, roč. 6, č. 1, s. 43–69. ISSN 1358-3867.

ROCHFORD, E. Burke. Education and Collective Identity: Public Schooling of Hare Krishna Youths, in: PALMER, Susan J a Charlotte HARDMAN. *Children in New Religions*. New Brunswick, N. J.: Rutgers University Press, 1999, s. 29–50. ISBN 0813526205.

Sexuální čistota. *Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů* [online]. ©2022 [cit. 2022-04-08]. Dostupné z: <https://www.churchofjesuschrist.org/study/manual/for-the-strength-of-youth/sexual-purity?lang=ces>

SKÁCELOVÁ, Lenka a Romana FERBAROVÁ. CO DĚLAT, KDYŽ – INTERVENCE PEDAGOGA: Rizikové chování ve školním prostředí – rámcový koncept. *Pedagogicko-psychologická poradna Ústeckého kraje a Zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Teplice, příspěvková organizace* [online]. 2015 [cit. 2022-02-02]. Dostupné z: https://www.pppuk.cz/soubory/primarni_prevence/priloha_17_nova_nabozenska_hnuti.pdf

SKOPALOVÁ, Jitka. Rozsah vlivu sekt na děti a mládež. *Národní registr výzkumů o dětech a mládeži* [online]. 1996 [cit. 2022-04-07]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/80-rozsah-vlivu-sekt-na-deti-a-mladez.html>

ŠTAMPACH, Ivan Odilo. a Jiří ZAJÍC. *Problém náboženského sektářství ve výchovné praxi*. FISCHER, René et al. *Právní minimum vedoucího dětského kolektivu*. 4. Lanškroun: TG Tisk, 2001, s. 151163. Dostupné také online: <https://1url.cz/urLGw>

Tajemství rodinného štěstí. 1. vyd. New York: Watchtower Bible and Tract Society of New York, 1996. 191 s.

Trestní předpisy: redakční uzávěrka 6. 12. 2021 Ostrava: Sagit, 2010-, ÚZ : úplné znění. ISBN 978-80-7488-494-8

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2002, 444 s. ISBN 80-7178-678-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000, 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

VLÁŠKOVÁ, Lenka a Miroslav JOUKL. *Škola za oponou – sociálně patologické jevy u dětí a mládeže: Sekty, netradiční náboženské skupiny* [online]. 2. vyd. Benepal, 2013 [cit. 2021-7-11]. Dostupné z: http://www.benepal.cz/files/project_3_file/Sekty-aktualizovana-publikace.pdf

VOJTÍŠEK, Zdeněk. Jsou tajemní a lžou, říká znalec o sektě, kterou vyšetřují kvůli covidu. *Seznam zprávy* [online]. 2020 [cit. 2021-11-04]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/jsou-tajemni-a-lzou-rika-znalec-o-sekte-kterou-vysetruji-kvuli-covidu-124487>

VOJTÍŠEK, Zdeněk. Nové nebe na zemi. *Dingir* [online]. 2015, **18**(3) [cit. 2021-11-04]. ISSN 1212-1371. Dostupné z: https://www.dingir.cz/cislo/15/3/nove_nebe_na_zemi.pdf

VOJTÍŠEK, Zdeněk. O Společnosti. *Společnost pro studium sekt a nových náboženských hnutí* [online]. 2017 [cit. 2021-08-25]. Dostupné z: <http://sekty.cz/o-spolecnosti/>.

WALL, William G. ISKCON's Response to Child Abuse: 1990-1998. *Iskcon.com* [online]. [cit. 2021-8-23]. Dostupné z: https://content.iskcon.org/icj/6_1/6_1bharata.html